

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXVI

Нови Сад, фебруар 2015

Књига 75

Број 2

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Момчило Грубач

Вештачење у кривичним стварима
према новом Законнику о кривичном
поступку / 75

Ивана Евтимов

О законитој државини као услову за
стицање права својине путем
одржаја / 92

РАСПРАВЕ

Др Хасиба Хрустић

Права пореских обвезника и њихова
заштита / 103

ПРАВНИ АФОРИЗМИ

Мирослав Здјелар

Правни афоризми / 121

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 122

*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

Momčilo Grubač Ph. D.

Expert Opinion in Criminal Matters
Based on the New Law on Criminal
Procedure / 75

Ivana Evtimov

On Legal Possession as a Precondition for
Acquiring Ownership through Positive
Prescription / 92

DISCUSSIONS

Hasiba Hrustić Ph. D.

Taxpayer Rights and Protection of These
Rights in Serbia / 103

LEGAL APHORISMS

Miroslav Zdjelar

Legal Aphorisms / 121

NOTICES

From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 122

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXVI

Нови Сад, фебруар 2015

Књига 75

Број 2

Ч Л А Н Ц И

UDC 343.1: 340.6 (497.11)

Проф. др Момчило Грубач

ВЕШТАЧЕЊЕ У КРИВИЧНИМ СТВАРИМА ПРЕМА НОВОМ ЗАКОНИКУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ*

САЖЕТАК: У овом раду аутор даје потпун и систематски приказ законских одредаба о доказивању путем вештачења према новом Законику о кривичном поступку Србије. Тај је Законик донет 2011. године, а почео је да се примењује у свим судовима Србије тек од 1. октобра 2013. године. Законик је и у овој области донео неколико значајних промена на које аутор посебно указује. Према његовом мишљењу, од тих новина посебно су значајне: 1) увођење стручног саветника (по угледу на „техничког саветника” у италијанском праву) кога, поред права да предлажу вештачење и вештаке, странке имају право да изаберу увек када орган поступка одреди вештачење; 2) одредба чл. 117. ст. 4. према којој орган поступка може захтевати да окривљени, бранилац, оштећени као тужилац или приватни тужилац, који предложи вештачење, унапред предујме трошкове вештачења, што представља одступање од правила предвиђеног у чл. 261. ст. 2. да се трошкови за вештаке у поступку због кривичног дела за које се гони по службеној дужности исплаћују из средстава органа поступка унапред, а касније наплаћују од лица која су дужна да их накнаде; 3) да се вештачењу може подврћи и способност сведока да пренесе своја сазнања и опажања о предмету сведочења; 4) да се вештачење не може одредити ради утврђивања или оцене правних питања о којима се одлучује у

---

* Рад примљен 8. 2. 2015. године.

поступку, још мање да се вештак о таквим питањима може изјашњавати самоиницијативно; 5) да вештака у претходном поступку може одредити јавни тужилац, што је логичка последица гашења судске истраге и њеног преношења у надлежност јавног тужиоца, итд.

Кључне речи: вештачење, вештак, стручни саветник, способност вештака, стални судски вештаци, стручне установе и државни органи као вештаци, слободна оцена доказа, вештачење телесних повреда, вештачење леша, психијатријско вештачење

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

1. Појам.– Вештачење је доказна радња којом се долази до исказа процесно незаинтересованог стручног лица о чињеницама за чије утврђивање правна спрема и опште образовање судије или јавног тужиоца нису довољни.¹ Законик не даје дефиницију вештачења већ само указује на разлог предузимања и циљ те процесне радње: одредиће се када је за утврђивање или оцену неке чињенице у поступку потребно стручно знање² (чл. 113. ст. 1). Лица која по наредби органа поступка дају исказ о чињеницама на основу свог стручног знања, називају се вештаци (експерти, *artis periti*). Вештачење се не може одредити ради решавања правних питања о којима се одлучује у поступку (чл. 113. ст. 2), већ само за утврђивање чињеничних (стварних) питања. Због тога се, примера ради, вештак не сме питати да ли је окривљени урачунљив, него само да ли је умоболан или душевно поремећен и да ли је способан да схвати значај свог дела и управља својим поступцима.

Сваки стручњак ангажован у поступку није вештак. Осим о вештаку, Законик о кривичном поступку говори још о „лицу одговарајуће струке” које у претходном поступку помаже јавном тужиоцу у *разјашњавању* појединих техничких или других стручних питања која се јављају у вези са прибављањем доказа или при предузимању доказних радњи (чл. 300. ст. 9. ЗКП) и о „стручном лицу” које судији пружа *техничку помоћ* (фотографисање, мерење, узимање отисака и сл.) при предузимању одређених про-

¹ За појам вештачења и вештака види: Т. Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд 1981, 334; Д. Крапац, *Казнено процесно право*, прва књига: *Институције*, Загреб 2010, 472; Б. Марковић, *Уџбеник судског кривичног процесног права*, Београд 1930, 355; Н. Огорелица, *Казнено процесуално право*, Загреб 1899, 368; М. Грубач, *Кривично процесно право*, Београд 2011, 280; D. Siracusano, A. Galati, G. Tranchina, E. Zappalà, *Diritto processuale penale*, volume primo, Милано 2001, 365.

² У хрватском закону додато је „или вештина” (чл. 308).

цесних радњи (увиђај, реконструкција и др.) – чл. 133. ст. 1. Ни „стручни саветник” (чл. 125), уведен новим Закоником о кривичном поступку, није вештак у правом смислу речи, иако је сличан вештаку. Вештак је само онај стручњак чији исказ, дат у поступку, може да служи као доказ. По томе критеријуму стручни саветник странке је ипак једна врста вештака.

Орган поступка може од вештака да тражи стручни *налаз*, тј. утврђивање чињеница (*visum repertum*), или *мишљење*, тј. стручни суд о утврђеним чињеницама (*parere*), или налаз и мишљење.³ Рекло би се да је вештак посебна врста сведока, јер између њих постоје одређене сличности. И сведок и вештак дају суду исказ о својим чулним опажањима чињеница које су важне за доношење судске одлуке. Но, разлика између њих има више и оне су битне. Сведок даје исказ о *чињеницама из прошлости*, које је запазио *ван постојећа*, својим *просјим опажањем* за које никаква посебна стручност није потребна. Супротно томе, вештак даје исказ о *чињеницама које постоје у време вођења постојећа* и које је *запазио на основу своје стручне знања*. Због тога сведок може бити свако лице, а вештак само стручњак. Садржина исказа сведока се састоји у простој репродукцији онога што је о запаженим чињеницама запамтио и не обухвата мишљење о тим чињеницама. Од вештака се тражи и стручни суд (мишљење) о чињеницама. Сведок је незаменљив и не може бити изузет, а вештак увек може бити замењен другим вештаком исте стручности и изузет. Због ових разлика исказ вештака се у ЗКП издваја као посебно доказно средство, али постоје права (нпр. енглеско) у којима се вештаци сматрају посебном врстом стручних сведока и не издвајају се у посебно доказно средство.⁴

2. Стручни саветник.– Увођење стручног саветника је најзначајнија промена коју је у области вештачења донео нови ЗКП. Поред права да предлажу вештачење и вештаке странке имају и право да изаберу стручног саветника увек када орган поступка одреди вештачење (чл. 125).⁵ То

³ У случају вештачења телесних повреда (чл. 128. ЗКП), вештак је дужан да сваку повреду тачно опише и да по потреби сачини фотодокументацију (налаз), а затим да се изјасни о врсти и тежини сваке поједине повреде и њиховом укупном дејству, с обзиром на њихову природу и посебне околности случаја, о томе какве последице те повреде обично производе, а какве су у конкретном случају произвеле, и о томе чиме су повреде нанете и на који начин (мишљење).

⁴ Стручним сведоком се назива и стручњак који је као сведок опажао извесне чињенице без иницијативе суда ван кривичног поступка, нпр. лекар који је за живота лечио покојника (Огорелица, *op. cit.*, 369).

⁵ Према италијанском ЗКП та лица се називају „техничким саветницима”, и свака странка их може именовати и кад није одређено вештачење, али не више од два (чл. 233). Ако је вештачење одређено свака странка може имати своје техничке саветнике у броју не већем од броја вештака (чл. 225. ст. 1).

право припада странци, тј. окривљеном и тужиоцу (јавном, субсидијарном и приватном) без обзира на то да ли је вештак одређен по службеној дужности или по предлогу супротне странке. Не би имало много смисла да стручног светника ангажује она странка по чијем је предлогу наређено вештачење и одређен вештак коме је вештачење поверено, иако би према ст. 2. чл. 125. и то долазило у обзир. Јавни тужилац је до подизања оптужнице орган поступка, па стручног саветника може да има само после подизања оптужнице, али мало је вероватно да ће га и тада ангажовати.

Стручни саветник странке мора да има исте квалификације као и вештак. Слободно изабрани саветник ни по правилу не мора бити узет са листе судских вештака. Стручног саветника на терет буџетских средстава (чл. 125. ст. 3) може добити само окривљени и оштећени као тужилац. Услови су исти они који су предвиђени за постављање пуномоћника оштећеном као тужиоцу (чл. 59) и браниоца сиромашном окривљеном (чл. 77. ст. 1): да се ради о кривичном делу за које се може изрећи казна затвора преко три године, а ако то налажу разлози правичности и у другим случајевима – чл. 77. ст. 1. (према чл. 59. ст. 1, чија је сходна примена у чл. 125. ст. 3. исто тако предвиђена, реч је о делу за које се може изрећи казна затвора преко пет година); да окривљени или оштећени као тужилац не може да сноси трошкове стручног саветника и да је именовање саветника у интересу поступка. О постављању стручног саветника одлучује *судија за претходни* поступак или председник већа, односно судија појединац за главни претрес, а саветника поставља председник суда пред којим се води поступак, редоследом са списка сталних судских вештака у том суду.

Стручни саветник има право да буде обавештен о рочишту за вештачење и да присуствује вештачењу којем имају право да присуствују окривљени и његов бранилац, да у току вештачења прегледа списе и предмет вештачења и предлаже вештаку предузимање одређених радњи, да даје примедбе на налаз и мишљење вештака, да на главном претресу поставља питања вештку и да буде испитан о предмету вештачења (чл. 126. ст. 1). Према чл. 300. ст. 1. окривљени и бранилац имају право да у претходном поступку присуствују *испитивању* вештака, али не и самом вештачењу. Ако се вештачење обавља у одсуству органа поступка (вештачење за које је потребно дуже испитивање и посматрање, вештачење у стручној установи или државном органу) странке, па и стручни саветник, немају право да му присуствују. Међутим, према ст. 5. тог члана јавни тужилац је дужан да стручног саветника обавести да може да присуствује вештачењу у сваком случају.

Разлика између вештака и стручног саветника је у томе што стручни саветник органима поступка не подноси налаз и мишљење, већ само

указује на недостатке у налазу и мишљењу вештака. Стручни саветник се испитује о предмету вештачења и тада има прилику да изложи свој налаз и своје мишљење, али његов исказ ни тада нема процесну форму налаза и мишљења вештака. Тај исказ има доказну снагу и судија се у образложењу пресуде на њега може позвати. Заклетва стручног саветника је слична заклетви вештака. Саветник се не заклиње да ће *вештачити*, већ да ће *дати исказ*. Он у својој заклетви не обећава да ће тачно и потпуно изнети свој налаз и мишљење, што треба тумачити тако да није дужан да у поступку исказује на штету странке која га је ангажовала, односно којој је постављен. Он је дужан да странци пружи помоћ (чл. 126. ст. 4), а не да ради на њену штету. Он не сме да ради ни на штету поступка, али то не значи да је дужан да сарађује са органима поступка.

Увођењем стручног светника легализована је одавно постојећа пракса да одбрана ангажује своје приватне вештаке ван поступка, па да њихове налазе и мишљења у поступку користи за побијање налаза и мишљења вештака одређених од стране органа поступка.⁶ Новина ће допринети већој контрадикторности доказног поступка,⁷ а може довести и до смањења потребе за допунским и поновним вештачењима. Опасност је да се стручни саветник у пракси не претвори у браниоца окривљеног који је лишен моралних гаранција неопходних за добро вршење правосуђа.⁸

3. Способност вештака.— Сваки вештак мора да има *стручну способност* (стручно знање) и *правну способност*. *Стручна способност вештака* претпоставља одређено стручно знање потребно за утврђивање чињеница и давање мишљења о њима. Стручно знање се доказује сведочанством о стручној спреми или искуством у вршењу одређене делатности или вештине, ако се за њих не тражи школска спрема (нпр. филателија, спортске вештине и сл.). Закон о судским вештацима (*Службени гласник РС*, 45/2010) именовање вештака условљава високим образовањем и радним искуством у струци од најмање пет година. Изузетно, за вештака може бити именовано и лице које има завршену средњу школу, ако за одређену област вештачења нема довољно вештака са високим образовањем (чл. 6. ЗСВ). Према чл. 116. ст. 1. *правна способност* вештака одређена је негативно, тј. Законик не говори ко је способан, него ко је правно неспособан да буде вештак. Ту способност немају: а) лица која не

⁶ Види: И. Крамарић, „Прибављени ’налаз и мишљење’ вештака приватним путем као доказ у кривичном поступку”, *Одвјетник*, 9–12/1991.

⁷ Потпуна контрадикторност би се постигла кад би свака странка бирала свог вештака.

⁸ Т. Васиљевић, *op. cit.*, 338. у напомени 122.

могу бити саслушана као сведоци – чл. 93. и б) лица која су ослобођена дужности сведочења – чл. 94. На налазу и мишљењу тих лица не може се заснивати судска одлука.

Вештак је процесно *незаинтересовано лице*. То претпоставља његову непристрасност и независност. Због тога је вештак заменљив и подлеже изузећу као и судија (чл. 42. ЗКП) с том разликом што лице саслушано као сведок не може бити судија, а може бити вештак. За вештаке се неће постављати, а ако буду постављени по захтеву странака биће изузети: лица из чл. 37. ст. 1. (оштећени, брачни или ванбрачни друг и одређени блиски сродници окривљеног, браниоца, тужиоца, оштећеног итд.) и лице које је запослено код оштећеног или окривљеног или је заједно са њима или неким од њих запослено код другог послодавца (чл. 116. ст. 2). За вештака се по правилу неће одређивати ни лице које је испитано као сведок (чл. 116. ст. 3), а ако се ипак одреди, то лице тада има два различита процесна положаја, и полаже две различите заклетве.⁹ О изузећу вештака одлучује председник суда (чл. 41. ст. 1. у вези са чланом 42. ст. 1).

4. Дужности и права вештака.– Вештак има дужност да се одазове позиву суда, да поднесе налаз и мишљење одмах или у одређеном року и да положи заклетву. За неоправдано неодривање уредном позиву, одбијање вештачења и прекорачење рока одређеног за подношење извештаја предвиђене су санкције у чл. 115. ст. 2. и 3. (принудно довођење и новчано кажњавање). Из тога излази да је вештачење, као и сведочење, грађанска дужност. Одлуку о довођењу доноси орган који је одредио вештачење (јавни тужилац или суд), а о новчаном кажњавању суд. Вештак сноси трошкове свога довођења, одлагања доказне радње или главног претреса и друге трошкове које изазове својом кривицом, као и одговарајући део паушалног износа (чл. 263). Рок се одређује ако због сложености вештак не може да одговори на постављена питања одмах. На захтев вештака, из оправданих разлога, рок одређен за обављање вештачења може се продужити.¹⁰ Рок одређен за вештачење је судски рок.¹¹ Из текста заклетве (чл. 119. ст. 3) излази да је вештак дужан да исказује истинито (тј. да тачно

---

⁹ Т. Васиљевић, *op. cit.*, 335.

¹⁰ Законодавац инсистира да се вештачење обави у одређеном року јер судске статистике показују да су вештачења која неоправдано дуго трају један од најважнијих узрока спорости кривичног поступка која вређа уставно право окривљеног на суђење у разумном року (чл. 32. ст. 1. Устава РС).

¹¹ Према чл. 227. ст. 3. и 4. италијанског ЗКП рок одређен за вештачење не може бити дужи од 90 дана, а на образложени захтев вештака тај рок може бити продужаван и више пута до 30 дана, али у сваком случају рок за одговор, макар и продужен, не може бити дужи од шест месеци.

и потпуно изнесе свој налаз и мишљење), иначе одговара за тежи облик кривичног дела давања лажног исказа у кривичном поступку из чл. 335. ст. 3. КЗ. Заклетва је обавезна¹² и даје се пре вештачења пред судом на главном претресу, а кад су у питању стални судски вештаци даје се одмах после избора, па се вештак у поступку тада само опомиње на већ дату заклетву (чл. 119. ст. 1). У претходном поступку заклетва се узима изузетно, само ако постоји бојазан да вештак неће моћи да дође на главни претрес, и тада се разлог што је узета мора унети у записник, а полаже се пред јавним тужиоцем или судом (чл. 119. ст. 2). Текст заклетве је дат у чл. 119. ст. 3.

Право је вештака да се упозна са подацима који су потребни за давање потпуног и тачног налаза и мишљења, да од органа поступка и странака тражи и добије допунска разјашњења, да разгледа доказне предмете и разматра списе,¹³ да предложи прикупљање доказа или прибављање предмета и података који су важни за вештачење, а кад присуствује увиђају, реконструкцији, саслушању окривљеног или испитивању сведока да тражи да се разјасне поједине околности случаја и да се лицу које се саслушава или испитује поставе одређена питања (чл. 120. ст. 4, чл. 300. ст. 8. и чл. 402). Вештак има право на накнаду трошкова и изгубљене зараде и право на награду.

5. Одређивање вештачења.– Начин одређивања вештака у савременом кривичном поступку је различит. Вештаке могу бирати странке или их именовати суд. Према Законику вештачење и вештаци се одређују писаном наредбом органа који води поступак. Садржина наредбе прописана је у чл. 118. ст. 1. Вештацима се тако писмено фиксира задатак који треба да обаве, а странке, којима се наредба такође доставља (али само ако вештачење одређује суд – чл. 117. ст. 5), могу на време, пре отпочетог вештачења да ставе своје примедбе и предложе допуне (орган има могућност да своју наредбу измени или допуни), а у погледу личности вештака да поставе захтев за изузеће, сходно основима који вреде за изузеће судије (чл. 42. ст. 1) и на основу посебних разлога који важе за вештаке (чл. 116). Правило је да се за вештачење одређује један вештак, а два или више ако је вештачење сложено (чл. 114. ст. 2). У случају кад буде одређено више вештака, они могу бити исте или различите стручности. Кад се вештачење повери стручној установи или државном органу, број вештака одређује

¹² Према хрватском ЗКП заклетва није обавезна (Б. Павишић, *Коментар Закона о казненом поступку*, Ријека, 2011, 614).

¹³ ЗКП из 2001. то је право условљавао одобрењем органа поступка (чл. 117. ст. 6).

руководилац установе, односно органа.¹⁴ У хитним случајевима вештачење се може одредити и усменом наредбом органа поступка о чему тај орган саставља службену белешку која замењује писану наредбу.

Вештачење се одређује по службеној дужности или на предлог странака или браниоца окривљеног (чл. 117. ст. 1). Иако га Законик изричито не помиње као могућег предлагача, вештачење може да предложи и оштећени јер може имати несумњив интерес да се утврде одређене чињенице, посебно оне од којих зависи одлука о имовинскоправном захтеву, а према Законнику он има право да указује на чињенице и да предложи доказе који су важни за предмет доказивања (чл. 50. ст. 1. т. 2).¹⁵ У претходном поступку, у коме се некад врши и пре отварања истраге кад странака још нема, вештачење по правилу одређује јавни тужилац по службеној дужности. Вештачење одређује орган поступка (јавни тужилац у претходном поступку, а суд у главном поступку) и кад иницијатива потиче од странке или браниоца. У предлогу за одређивање вештачења странка може предложити и вештака, односно установу којој треба поверити вештачење и формулисати питања на која вештак треба да одговори. Ако странка која је предложила вештачење не предложи вештака и не наведе питања која му треба поставити, орган поступка је може позвати да то уради накнадно, а може то да уради и сам. Јавни тужилац који је у истрази орган поступка, после подигнуте оптужнице није овлашћен да одређује вештачење, већ као процесна странка може само предлагати суду да га одреди. Предлог странке да се одреди вештачење не обавезује орган поступка, који предлог може да прихвати или одбије. Ако прихвати предлог, орган поступка није везан и предлогом имена вештака и формулисаним питањима која вештаку треба поставити, јер ти предлози могу бити у нескладу са одредбама законика о способности вештака (чл. 116) или правилима науке или струке којој вештачење припада. Вештачење се одређује наредбом органа поступка, а предлог за одређивање вештачења одбија решењем. Ако прихвати предлог странке орган поступка не доноси решење већ издаје наредбу о вештачењу. Против решења којим у току истраге јавни тужилац одбије предлог одбране за одређивање вештачења, може се изјавити жалба о којој одлучује судија за претходни поступак у року од 48 сати (чл. 117. ст. 3). За главни претрес важе одредбе чл. 395. о предлагању доказа.

¹⁴ Према италијанском ЗКП више вештака се одређује ако је вештачење битно сложене или захтева сарадњу стручњака из више дисциплина (чл. 221. ст. 2).

¹⁵ Одредба чл. 117. ст. 1. није у складу ни са одредбама чл. 15. ст. 2. и 3. према којима се докази изводе по правилу на предлог странака, а по службеној дужности суда само изузетно.

Одредба чл. 117. ст. 4. према којој орган поступка може захтевати да окривљени, бранилац, оштећени као тужилац или приватни тужилац, који предложи вештачење, унапред предујме трошкове вештачења, представља одступање од правила предвиђеног у чл. 261. ст. 2. да се трошкови за вештаке у поступку због кривичног дела за које се гони по службеној дужности исплаћују из средстава органа поступка унапред, а касније наплаћују од лица која су дужна да их накнаде. То је правило без изузетка кад су у питању трошкови за сведоке, стручне саветнике, преводиоце и тумаче који се исто тако одређују по предлогу странака. Одредба представља одступање и од правила да оштећени као тужилац има права као и јавни тужилац, осим оних која јавном тужиоцу припадају као државном органу (чл. 58. ст. 2).

Поменути одредбу чл. 117. ст. 5. требало би тумачити шире, па би наредбу о вештачењу ваљало достављати окривљеном и његовом браниоцу и кад је донета по службеној дужности јавног тужиоца у претходном поступку, а не само кад потиче од суда, да би окривљени могао тражити изузеће и да би могао узети стручног саветника кога може изабрати након што орган поступка одреди вештачење.

6. Врсте вештака и вештачења.– Вештачење може бити поверено: а) стручној установи за одређену врсту вештачења или државном органу, ако се оно у њему може обавити, б) вештаку са листе сталних судских вештака која се води код сваког суда или в) вештаку одређеном за поједини случај ван листе сталних судских вештака, ако код суда нема сталних вештака за одређену врсту вештачења, или постоји опасност од одлагања, или ако су стални судски вештаци спречени, или ако то захтевају друге околности (чл. 114).

Законик је установио правило, кога се судска пракса много не држи, да се вештачења, особито сложенија, поверавају установама за вештачења, односно државним органима, увек кад такве установе постоје, односно кад се у државном органу вештачење може обавити. Законик узима да су та вештачења сигурнија од вештачења која врше појединци. Орган поступка одређује установу која ће вештачити, а стручњака који ће обавити вештачење, одређује сама установа. Тек ако посебна установа за вештачење не постоји, односно ако се вештачење не може извршити у државном органу, за вештака се одређује лице са листе сталних судских вештака. Стални судски вештаци су стручна лица, редовно запослена на другом радном месту, а судским вештачењима се баве повремено по позиву суда. За рад у поступку њима припада само накнада трошкова и награда (хонорар), па су за њих потребна много мања средстава него за вештачења која се обављају у установама у чију су цену урачунати пуне плате вештака и сви

порези и доприноси које држави плаћају послодавци и запослени. Због тога су та вештачења скупа и то је основни разлог што их пракса избегава кад год може.

Ако за одређену врсту вештачења не постоји домаћи стручњак, стручна установа или државни орган или је то оправдано због посебне сложености случаја, природе вештачења или других важних околности, за вештака се изузетно може одредити страни држављанин, односно вештачење се може поверити страниој стручној установи или органу друге државе (чл. 114. ст. 5).

Вештачења могу бити обавезна или факултативна. У неким случајевима постојање одређених чињеница може се, по правилу, утврдити само исказом вештака (вештачење телесних повреда, душевне болести, поремећености и других душевних сметњи) и тада је вештачење обавезно. Нека вештачења може наредити само суд (нпр. ексхумацију), и тада је вештачење искључиво судска радња.

7. Поступак вештачења.– Извођење доказа вештачењем се састоји од припремања вештачења, самог вештачења (оперативна фаза) и давања исказа.

а) Вештачење одређује и њиме руководи орган поступка који га је наредио. Он је дужан да означи предмет који вештак треба да опази и оцени, и да постави питања на која треба да одговори. Питања се морају дефинисати тачно и прецизно; не смеју бити правна питања, општа питања, питања на која је одговор немогућ и питања која излазе из вештакове струке. Питања формулише орган поступка самостално. Сарадња странака у том послу није предвиђена.¹⁶ Сам вештак не може проширивати листу питања која је одредио орган поступка и самоиницијативно одговарати на друга стручна питања, а још мање на питања за која није стручан, нарочито правна. Вештак се позива да предмет брижљиво проучи, да тачно наведе све што запази и нађе, и да своје мишљење изнесе непристрасно и у складу са правилима своје струке. Он се мора посебно упозорити да је давање лажног исказа кривично дело (чл. 120. ст. 1). Тежи облик кривичног дела давања лажног исказа постоји ако је лажни исказ вештака дат у кривичном поступку или под заклетвом (чл. 335. ст. 3. КЗ). Иако се заклиње да ће исказивати савесно, непристрасно и по свом најбољем знању, стручни саветник не може бити извршилац тог кривичног дела.

---

¹⁶ Италијански ЗКП има другачије решење: судија формулише питања након што се изјасне вештаци, технички саветници, јавни тужилац и присутни браниоци (чл. 226. ст. 2). На тај начин питања постају резултат сагласности о предмету доказивања (D. Siracusano, *op. cit.*, 366).

Ако вештачење подразумева анализу какве материје, вештаку ће се ставити на располагање само њен део, ако је то могуће, а остатак ће се сачувати за случај накнадних анализа. Кад се вештачење повери установи или државном органу, вештака одређује руководиоца установе, односно државног органа из реда стручњака запослених у установи или органу. Странке могу захтевати да им старешина установе, односно државног органа, саопшти имена стручњака који ће обавити вештачење (чл. 121. ст. 4), да би могле тражити изузеће. Од вештака у установи и државном органу не узима се заклетва (чл. 121. ст. 1).

б) Вештачење се обавља по правилу у поступку (на рочишту у истрази или на главном претресу), у присуству органа који га је наредио и записничара. Орган поступка руководи вештачењем, показује вештаку предмете које ће размотрити, поставља му питања и по потреби тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења (чл. 120. ст. 2). Та се одредба не примењује кад је вештачење поверено стручној установи или државном органу (чл. 121. ст. 1). У том случају орган поступка и записничар не присуствују прегледу предмета вештачења. Иако у Законнику није предвиђено, извођењу вештачења не присуствује орган поступка ни ако су потребна дуготрајнија медицинска или дуга посматрања или испитивања (психијатријска у здравственој установи, књиговодствена и сл.), или ако то захтевају разлози морала (нпр. гинеколошка вештачења).¹⁷ У тим случајевима вештачењу не присуствује ни окривљени и његов бранилац, нити стручни саветник који право присуствовања има само кад то право имају и окривљени и бранилац (чл. 126. ст. 1). По прегледу предмета вештачења, исказ вештака се уноси одмах у записник (чл. 123. ст. 1), а ако се вештачење обавља ван суда, свој налаз и мишљење вештак доставља суду писмено по обављеном вештачењу. Кад је вештачење обављено у установи или државном органу, у налазу и мишљењу ће се назначити ко га је обавио и занимање, стручна спрема и специјалност вештака. Кад странке нису присуствовале вештачењу, оне се морају обавестити да је вештачење обављено и да записник о вештачењу, односно налаз и мишљење могу разгледати и у одређеном року ставити примедбе (чл. 123. ст. 4).

в) После оперативног дела вештачења, вештак се испитује од стране органа поступка и странака. Кад се вештачење обавља у истрази непосредно пред органом поступка, јавни тужилац поставља питања вештаку и тражи од њега потребна објашњења о датом налазу и мишљењу (чл. 120. ст. 2), а странке и оштећени, кад присуствују рочишту за вештачење, могу предложити јавном тужиоцу, да ради разјашњења, вештаку постави

¹⁷ Одредба о томе постојала је у чл. 118. ст. 1. ЗКП/2001, али је нови Законик није преузео.

одређена питања, а уз дозволу јавног тужиоца, могу му постављати питања и непосредно (чл. 300. ст. 8). Кад је вештачење у истрази обављено без јавног тужиоца, вештак се после достављања писменог налаза и мишљења не мора још и непосредно испитати у истрази, већ ће се испитати на главном претресу, ако до њега дође. На главном претресу вештак се по правилу увек испитује непосредно, и кад је вештачење обављено у истрази, и кад је оно наређено тек на претресу. Одступања су могућа само под условима предвиђеним у одредби чл. 406. Вештаци се на главном претресу испитују исто као и сведоци, појединачно, по правилу један у одсуству других још неиспитаних вештака. Свој налаз и мишљење вештак излаже усмено, а може му се допустити да га прочита ако га је пре главног претреса писмено припремио (чл. 402. ст. 1). Као и сведока, тако и вештака прво испитују странке, па онда председник већа и чланови већа, а остали (оштећени, законски заступник, пуномоћник и саоптужени), могу му постављати питања, по правилу, преко председника већа, а по његовом одобрењу и непосредно. Ако је вештачење наређено без предлога странака, тј. по службеној дужности, питања прво постављају председник и чланови већа, затим јавни тужилац, оптужени, бранилац, итд. (чл. 402. ст. 4). Одредбе о унакрсном испитивању сведока примењују се и на испитивање вештака и стручних саветника. Председник већа је дужан да забрани недопуштена питања и питања која се не односе на предмет. Председник већа увек може да постави питање које ће допринети потпунијем и јаснијем одговору на питање које је поставио други учесник поступка (чл. 402. ст. 7).

Уместо позивања и испитивања вештака на главном претресу, веће може одлучити да се изврши упознавање са вештачењем које је обављено у претходном поступку, тј. са садржином приложеног налаза и мишљења (увидом, кратким излагањем председника или читањем), ако се не могу очекивати или нису потребна потпунија објашњења. Након извођења других доказа и примедба странака, веће може накнадно одредити непосредно испитивање вештака (чл. 403). Ради се о још једном одступању од принципа контрадикторности и непосредности у извођењу доказа. Непосредно испитивање вештака требало би наредити увек кад одбрана није присуствовала раније обављеном вештачењу јер се одредба чл. 33. ст. 5. Устава о праву окривљеног да „испитује сведоке оптужбе и да захтева да се под истим условима као сведоци оптужбе у његовом присуству испитују и сведоци одбране” односи и на вештаке.

8. Оцена доказне вредности вештаковог исказа.– Исказ вештака се цени као и сваки други доказ, по слободном уверењу судије. Ако је налаз вештака нејасан, непотпун, погрешан или противречан сам са собом или са утврђеним чињеницама и околностима случаја, односно ако је мишље-

ње нејасно или противречно, орган поступка је обавезан да прво настоји да те недостатке уклони поновним испитивањем истог вештака или допунским вештачењем, а ако се на тај начин недостаци не могу отклонити, да понови вештачење са другим вештаком или вештацима (чл. 124).

Са гледишта чисте логике изгледало би да за оцену исказа вештака не може да важи начело слободне оцене доказа, јер се судија, коме недостају ванправна стручна знања за утврђивање релевантних чињеница, самим тим што је одредио вештачење, прогласио неспособним за оцену вештаковог налаза и мишљења. Да је судија способан да цени исказ вештака, био би способан и да сам утврђује односне чињенице. Међутим, ствар не стоји тако. Исказ вештака се цени као и свако друго доказно средство, – по слободном уверењу судије. Да је то тако види се по томе што Законик не предвиђа никаква одступања од начела оцене доказа по слободном уверењу судије и не прави никакву разлику између оцене исказа вештака и оцене других доказа. Осим тога, Законик садржи посебне одредбе из којих се може извести закључак да судија, не само да може, већ и мора да оцени исказ вештака. Дужност оцене исказа вештака излази из одредаба чл. 124. ЗКП које се односе на недостатке налаза и мишљења вештака, које је орган поступка дужан да утврди по службеној дужности или на предлог странака. Ако је *налаз* вештака нејасан, непотпун, погрешан или противречан сам са собом или са утврђеним околностима случаја, или се појави сумња у његову истинитост, односно ако је мишљење вештака нејасно или противречно, орган поступка је дужан да те недостатке уклони поновним испитивањем истог вештака или допунским вештачењем, а ако се на тај начин недостаци не могу отклонити, да понови вештачење са другим вештацима. Суд подвргава својој оцени не само форму, већ и садржај вештаковог исказа. Коначан исказ вештака суд може да прихвати или не прихвати, ако за такав став има разлоге које, разуме се, касније мора да образложи у својој одлуци.

Дакле, налаз и мишљење вештака не обавезују судију, иако потичу од стручњака којег је ангажовао у поступку управо због тога што му недостаје стручност за утврђивање одређених чињеница. Није правилно схватање испољено у једном делу процесне литературе, да је судија везан исказом вештака, тако да га никад не може одбацити, упркос свом другачијем уверењу. То се схватање не слаже са принципом слободне оцене доказа, ни са организацијом савременог кривичног поступка, којем не би било својствено да судија сноси терет одговорности за одлуку коју је практично пре њеног формалног изрицања донео вештак. Осим тога, судија може да провери налаз и мишљење вештака ослањајући се на разлоге других стручњака у поступку (стручни саветник) или ван поступка, а без ичије помоћи и сам је у стању да утврди неке недостатке у исказу ве-

штака (математичке грешке, логичке противречности, повреде у поступку вештачења, избор неадекватног метода и томе сл.). Дакле, судија није лишан инструмената за контролу и оцену исказа вештака. И кад одбије исказ вештака који га не убеђује, судија не остаје дефинитивно без овог доказа, јер увек може да нареди ново вештачење са истим или другим вештаком. (Из тога излази да има право да одбије претходни исказ вештака). Мало је вероватно да се његово унутрашње уверење неће поклопити са исказом бар једног вештака од више њих које у току поступка испита. Али, и кад би се то и десило, судија има излаза, – ако вештачење није обавезно, он може судити супротно налазу или мишљењу вештака ако за своју одлуку нађе ослонац у другим доказима који га више убеђују, а у крајњем случају може чињеницу која је предмет доказивања оставити неутврђеном и применити правило *in dubio pro reo*. Из тога излази, да судија има могућност да реши чињенично стање случаја и кад одбаци исказ вештака који га не убеђује. Наравно, одлука судије је у великом броју случајева објективно детерминисана исказом вештака, али то никако не значи да је судија потчињен налазу и мишљењу вештака.¹⁸

У нашој судској пракси могу се приметити различита схватања о питању оцене доказне вредности исказа вештака. У великом броју случајева налаз и мишљење вештака суд прихвата аутоматски и некритички, не обазирјући се много на оправдане примедбе странака. Судија то чини најчешће из разлога комодитета, али често и услед недостатка елементарних знања из области ванправних дисциплина и потпуног непознавања њихових могућности, метода, кадровских потенцијала и томе слично. Један од разлога је и у избегавању одговорности за одлуку, јер се широко верује да је та одговорност мања, или да је уопште нема, ако је покривена ауторитетом стручњака. На другој страни, иако знатно ређе, стоје случајеви игнорисања вештачења, која се не наређују и кад је то по Законнику обавезно, а исказ вештака одбацује без довољно убедљивих разлога у образложењу судске одлуке.

9. Посебни случајеви вештачења.– Вештачења у кривичном поступку су многобројна и разноврсна, јер је велики број различитих струка и вештина из којих она долазе, тако да их по врстама у законнику све није могуће посебно регулисати. Због тога законици о кривичном поступку садрже само опште одредбе које се односе на сва вештачења, без обзира на врсту којој припадају. Ипак, о појединим врстама вештачења, најсложенијим, најзначајнијим и најчешћим, Законик садржи и посебне одредбе које се примењују уз опште. У Законнику се говори о следећим посебним

¹⁸ Васиљевић, *op. cit.*, 346.

вештачењима: а) вештачењу телесних повреда (чл. 127. и 128), б) вештачењу леша (чл. 129. и 130) и в) психијатријском вештачењу (чл. 131. и 132).

а) Телесне повреде се вештаче, по правилу, прегледом повређеног, а ако то није могуће или по мишљењу вештака није потребно, на основу медицинске документације или других података у списима (чл. 127. ст. 2). Вештак је дужан да телесну повреду тачно опише, да по потреби сачини фотодокументацију и да мишљење о врсти и тежини сваке поједине повреде и њиховом заједничком дејству, с обзиром на њихову природу или посебне околности случаја, затим о томе какве последице те повреде обично производе, а какве су у конкретном случају произвеле, те чиме су нанете и на који начин (чл. 128. ст. 1). Описујући врсту и тежину повреде вештак се не упушта у њихову правну квалификацију у смислу одговарајућих одредаба Кривичног законика (тешка, нарочито тешка, лака, опасна лака и др.) јер је то правно, а не медицинско питање.¹⁹

б) Преглед и обдукција леша су обавезни ако постоји сумња да је смрт непосредна или посредна последица кривичног дела (убиство, дегубиство), или је умрло лице у време смрти било лишено слободе, или је идентитет леша непознат. Преглед и обдукцију леша одређује орган поступка, јавни тужилац или суд. Законик из 2001. имао је одредбу којом је била искључена могућност да лекар који је за живота лечио умрлог буде одређен за вештака, јер би се могла јавити сумња у његову непристрасност. Тај лекар је могао само да буде испитан као (стручни) сведок (чл. 125. ст. 2). Нови Законик ту одредбу није задржао.

Ако је леш већ закопан пре прегледа и обдукције врши се ексхумација леша коју може одредити само суд (чл. 129). За вештака који обавља преглед, обдукцију или ексхумацију леша може се одредити само лекар специјалиста за судску медицину.²⁰

в) Психијатријско вештачење²¹ је обавезно ако се појави сумња да је искључена или смањена урачунљивост окривљеног, да је кривично

---

¹⁹ О овом вештачењу види: А. Царић, *Вјештачење тјелесних повреда, Правни животи*, 4–5/1968; И. Крамарић, *Прилоз тјештању тјавилноз тјумачења одредби о вјештачењу тјелесних повреда*, *Наша законитост*, 10/1079; Љ. Прван, *Вјештачење тјелесних повреда, Правни животи*, 4–5/1968; В. Водинелић, *Вјештачење тјелесних повреда, Правни животи*, 4–5/1968.

²⁰ Према ЗКП/2001 тај је лекар само по правилу требало да буде судско-медицинске струке (чл. 125. ст. 1). – О вештачењу у случају сумње да је смрт проузрокована кривичним делом, види детаљније Б. Марковић, *op. cit.*, 369. и сл.

²¹ Види: М. Грубиша, *Утврђивање урачунљивости у кривичном поступку*, *Одвјетник (Загреб)*, 6/1983; П. Кобе, *О психијатријском вјештачењу друкчије*, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 1/1970; Д. Крапац, *О неким процесноправним аспектима психијатријског вјештачења у југословенском кривичном поступку*, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 2/1975; *Ž. Zobec, Nekateri praktični vidiki*

дело учинио услед зависности од употребе алкохола или наркотика или да је неспособан да због душевних сметњи учествује у поступку. Ако је вештачење одређено ради оцене урачунљивости окривљеног, вештак се изјашњава да ли је у време извршења кривичног дела код окривљеног постојала каква душевна болест, привремена душевна поремећеност, заостали душевни развој или друга тежа душевна поремећеност и какав је утицај такво душевно стање имало на способност окривљеног да схвати значај свог дела и да управља својим поступцима. Вештак се не изјашњава о урачунљивости окривљеног јер је то правно питање које на основу одговора вештака на претходна медицинска питања решава суд. Вештачење се састоји у психијатријском прегледу окривљеног, који се може обавити у судници или у одговарајућој здравственој установи, ако је према мишљењу вештака потребно дуже посматрање. Смештај у здравствену установу одређује суд по службеној дужности, на предлог странке или вештака. Вештачење у установи може да траје до 15 дана, с тим што се тај рок може продужити за још 15 дана. Ако се у здравствену установу смешта окривљени који се налази у притвору суд је дужан да обавести руководиоца установе о предузимању мера потребних за остваривање сврхе притвора. Време проведено у установи ради психијатријског вештачења урачунава се окривљеном у притвор, односно у санкцију лишења слободе ако буде изречена (чл. 122. ст. 2, 5. и 6. ЗКП).

Психијатријском вештачењу се може подврћи и сведок ако се појави сумња у његову способност да пренесе своја сазнања или опажања о предмету сведочења (чл. 131. ст. 2). Предмет тог вештачења су само душевне сметње, не и друге врсте сметњи од којих зависи квалитет исказа сведока (чл. 132. ст. 3).

У вези са вештачењем су и одредбе о узимању узорка (биометријских, биолошког порекла и др.) за форензичко-генетичку анализу садржане у чл. 140. до 142. Законика. Телесни преглед окривљеног, који је у ЗКП/2001 третиран као посебна врста вештачења (чл. 131), у новом Законику је сврстан у одељак о увиђају (чл. 134), па га врши орган поступка уз помоћ стручног лица форензичке или друге струке, а не вештак. О књиговодственом вештачењу (чл. 123. ЗКП/2001) у новом Законику нема посебних одредаба.²²

---

psihijatričnega izvedenstva u kazenskom postupku, Форензична психијатрија, Љубљана 1990; К. Поспишил-Завршки и А. Сила, *Кривички осврт на психијатријска вештачења у судском поступку*, Социјална психијатрија, 12/1984.

²² За разлоге што се те радње више не сматрају вештачењем види Г. Илић, М. Мајић, С. Бељански, А. Трешњев, *Коментар Закона о кривичном поступку*, Београд 2012, 303.

EXPERT OPINION IN CRIMINAL MATTERS BASED ON THE NEW LAW ON CRIMINAL PROCEDURE

Professor Momčilo Grubač Ph. D.

S u m m a r y

In this paper the author has presented a full and systematic review of the legal provisions on furnishing evidence through expert opinion based on the new Law on Criminal Procedure. This Law was adopted in 2011 and started to apply before all Serbian courts as of October 1, 2013. The Law brought several important changes in this area, to which the author pointed out. In his opinion, some of them are very important: 1) introduction of expert adviser (like technical adviser in the Italian law), who may be appointed by the parties, in addition to their right to propose expert opinion and expert witnesses, always when the authority in charge of the proceedings requires expert opinion, 2) provision of Article 117 paragraph 4 based on which the authority in charge of the proceedings may require that the defendant, lawyer, damaged person as a private prosecutor, who proposes expert opinion, shall pay the costs of expert opinion in advance, which is an exemption from the rule set in Article 261 paragraph 2 that the costs of expert witness, in case of the crime that is being prosecuted *ex officio*, shall be paid from the budget of the authority in charge of the proceedings, and later shall be charged to the person who is obliged to reimburse them 3) that the capability of the witness to describe what he/she has learnt and noticed about the subject of witnessing may also be subject to expert opinion 4) that expert opinion cannot be required in order to determine or assess legal issues that are subject matter of the proceedings, and that expert witness cannot answer these issues at his own discretion 5) that expert witness may be appointed by the public prosecutor during the preliminary proceedings, which is a logical consequence of extinction of the court investigation and its transfer into the competence of the public prosecutor etc.

Keywords: expert opinion, expert witness, expert adviser, capability of the expert witness, permanent court expert, permanent authorities and state authorities as expert witnesses, free assessment of the evidence, expert opinion on body injuries, expert opinion on corpse, psychiatric expert opinion

Ivana Evtimov, doktorand,
Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

O ZAKONITOJ DRŽAVINI KAO USLOVU ZA STICANJE PRAVA SVOJINE PUTE M ODRŽAJA *

SAŽETAK: Istorija prava nas uči da su stvari objekti čovekove faktičke ili pravne vlasti. Imati faktičku vlast na stvari znači biti držalac. Faktička vlast je činjenica u pravu. Faktičku vlast na stvarima subjekti u pravu po pravilu crpu iz prava svojine na tim stvarima. Međutim, društveno-istorijske prilike nisu uvek bile naklonjene svima. Kroz istoriju jedni su bila vlasnici, zemljoposednici, nosioci titula i bogatstava, dok su drugi bili samo držaoci. Oni nisu imali pravo svojine, ali su držali stvari, koristili ih i o njima se starali kao o svojim stvarima. Težnja za usklađivanjem faktičke sa pravnom situacijom uvek je postojala. Pravni institut održaja, poznat još u starom rimskom pravu, jeste instrument uz čiju pomoć se ova težnja realizuje. Dovoljno je da se steknu uslovi koje zakonodavac postavlja da bismo jednu faktičku situaciju pretočili u pravnu. Jedan od uslova je zakonita faktička vlast. Predmet analize u ovom radu prvenstveno je zakonita državina i njen uticaj na sticanje svojine održajem. Ideja vodilja je da se kroz teoriju i kroz nekoliko primera iz prakse, objasni šta je zakonita državina, odnos zakonite i zakonite-svojinske državine, odnos zakonite i prave-manljive državine, koji su pravni poslovi podobni za sticanje svojine održajem, te od kakvog su uticaja nedostaci pravnih poslova na sticanje svojine održajem.

Ključne reči: održaj, zakonita državina, zakonita-svojinska državina, zakonita-prava-manljiva državina, nedostaci pravnih poslova

---

* Rad primljen: 4. 8. 2014. godine.

1. POJAM I FUNKCIJE ODRŽAJA

Pravni institut održaja kao originarnog načina pribavljanja svojine poznaje još Rimsko pravo¹ i to kao *usucapio i longissimi temporispraescriptio*, prema tome kome je ova ustanova imala da koristi.² I u modernom pravu je pored sticanja od nevlasnika, održaj važna korekcija neslaganja pravnog i ekonomskog prometa.³ Održaj (*usucapio*) je sticanje prava njihovim neprekidnim faktičkim vršenjem kroz zakonom određeno vreme.⁴

Za razliku od zastarelosti⁵ u užem smislu (*praescriptio extinctive*) kod koje dolazi do gubljenja prava usled nevršenja, održaj (*praescriptio aquisitive*) dovodi do sticanja prava.⁶ Održaj predstavlja trijumf fakta nad pravom: nevlasnici, koji se neko vreme ponašao kao vlasnik postaje vlasnik, a vlasnik, koji nije vršio pravo svojine prestaje biti vlasnik.⁷

Osnovna funkcija održaja je upodobljavanje faktičkog sa pravnim stanjem. Pored ove osnovne funkcije, održaj ima i niz sporednih funkcija. Održaj olakšava dokazivanje prava – održaj kao alternativa za *probatio diabolica* kod dokazivanja prava svojine, olakšava delatnost suda – održaj isključuje tegobno raspravljavanje o okolnostima koje su daleko u prošlosti, gubitkom prava kažnjava nemarnog titulara – održaj kao *poena negligentia* i dr.⁸

Kod održaja kao originarnog načina sticanja, pravo svojine se stiče *ipso iure*, odnosno u momentu kada budu ispunjeni svi zakonski uslovi. Takođe predstavlja supsidijarni način sticanja i primenjuje se kada nije moguće sticanje prava svojine od nevlasnika.

---

¹ Održaj reguliše Zakon XII bronzanih tablica „onaj ko koristi neko zemljište kroz vreme od dve godine, a ostale stvari kroz jednu godinu, postaje vlasnik tog zemljišta, odnosno drugih stvari, bez obzira na koji način je došao do držvine tih stvari“. Navedeno prema: B. Vizner, *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb, 1980, 176.

² K. M. Mesarović, „Pravni uslovi potrebni za sticanje svojine održajem“, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 7, Novi Sad, 1963, 1.

³ Videti: D. Stojanović, *Stvarno pravo*, Kragujevac, 1989, 167.

⁴ N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1998, 410.

⁵ Srpski građanski zakonik (SGZ) je predvideo mogućnost sticanja prava svojine putem održaja u okviru IV glave Zakonika, koja je posvećena zastarelosti, u par. 922–950a. To je posledica okolnosti da je Hadžić, kao i redaktori AGZ-a, prihvatio stanovište starije pravne doktrine, koja je kroz instituciju zastarelosti (akvizitivnu i ekstinktivnu) jedinstveno posmatrala sve slučajeve uticaja vremena na postanak i prestanak prava. Zato se za održaj koristi, u SGZ-u, termin zastarelost. Navedeno prema: M. Lazić, „Pravna dejstva držvine prema Srpskom građanskom zakoniku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika“*, 1995, 185.

⁶ R. Kovačević-Kuštrimović, M. Lazić, *Stvarno pravo*, Niš, 2004, 126.

⁷ O. Stanković, M. Orlić, *Stvarno pravo*, Beograd, 1986, 142.

⁸ Vladimir V. Vodinečić, *Održaj (Razmatranja povodom Nacrta zakona o pravu svojine i drugim stvarnim pravima na nepokretnostima)*, Anali Pravnog Fakulteta u Beogradu, br. 3–4, Beograd, 1979, 405.

2. ZAKONITA DRŽAVINA KAO USLOV ZA STICANJE PRAVA SVOJINE ODRŽAJEM PREMA ZAKONU O OSNOVAMA SVOJINSKO-PRAVNIH ODNOSA REPUBLIKE SRBIJE⁹

U savremenom domaćem zakonodavstvu nema redovnog održaja bez zakonite državine.¹⁰ Državina je zakonita ako se zasniva na punovažnom pravnom poslu podobnom za sticanje prava svojine, a koja nije pribavljena silom, pretnjom ili zloupotrebom poverenja. Zakonita državina, u smislu čl. 72. ZOSPO, podrazumava postojanje punovažnog pravnog posla (*iustus titulus*) i zakonitog načina sticanja (*modus acquirendi*). Interesantno je primetiti da naš zakonodavac postavlja znak jednakosti između zakonite i svojinske državine.¹¹ Takođe, zakonitu, odnosno nezakonitu državinu, poistovećuje sa pravom, odnosno manjivom državinom.

Nezavisno od zakonskog određivanja pojma zakonite državine, nedopustivo je reći da je zakonita državina samo svojinska državina. Ograničavajući sticanje prava svojine samo na pravne poslove, kažemo da vlasnik svoje pravo svojine crpe iz pravnog posla podobnog za sticanje prava svojine. Svojina je najpotpunija pravna vlast na stvarima. Državina je faktička vlast na stvarima. S aspekta pravnih poslova, držalac ovu vlast crpe iz pravnih poslova podobnih za sticanje prava svojine, ali i pravnih poslova kojima se prenose druga prava. Takvi pravni poslovi su: ugovor o posluži, ostavi, zakupu, plodouživanju i dr.

Državina lica koja se zasniva na punovažnom pravnom poslu kojim se pravo svojine ne prenosi ali se prenose uža prava od prava svojine, jeste zakonita državina. Suprotno gledište i definisanje kakvo imamo u ZOSPO, značilo

---

⁹ *Službeni list SFRJ*, br. 6/1980, 36/1990, *Službeni list SRJ*, br. 29/1996, *Službeni list RS*, br. 115/2005. Tekst zakona može se naći na sajtu: <http://www.parlament.gov.rs>. U nastavku rada biće korišćena skraćenica ZOSPO.

¹⁰ U okviru odredaba SGZ-a, nije data definicija zakonite državine. U § 200. je predviđeno da je državina tvrda, i ima silu i važnost, kad je pravična, tj. na pravu osnovana, koje će onda biti, kad tuđa prava s tim ostaju nevredima, niti se narušavaju. Zakonita državina je zapravo pravična državina prema SGZ-u.

¹¹ Osnova poistovećivanja zakonite (pravične) državine i svojinske državine u domaćem zakonodavstvu je svakako u odredbama § 200. SGZ-a. U teoriji je poistovećivanje zakonite i svojinske državine kritikovano. Tako, prema D. Popov, R. Cvetić, ovaj uslov ispunjava samo tzv. svojinska državina, čime je pojam državine neosnovano sužen, te je ovakvom formulacijom učinjen nazadak u odnosu na rimsko pravo i AGZ. „Državina prema Građanskom zakoniku Kneževine Srbije”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika”*, 1995, 169. Prema R. Kovačević-Kuštrimović, SGZ za zakonitu državinu zahteva takav pravni osnov kojim se tuđa prava ne vredaju. To je izuzetno strog uslov za postojanje zakonite državine. Praktično, zakoniti držalac je samo vlasnik stvari, jer jedino on ne vreda tuđa prava. Lice koje je kupilo stvar od nevlasnika, prema SGZ-u, je nezakoniti držalac, jer vreda pravo vlasnika. „Državina prema građanskom zakoniku Kneževine Srbije”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika”*, 1995, 159.

bi nezakonitost državine poslugoprimca, ostavoprimeca, plodouživaoca, zakupca, a da pri tome ne postoji nijedan pravni argument kojim se takvo gledište može opravdati.

Npr. prava lične službenosti nisu regulisane ZOSPO, te se primenjuju odredbe o ličnim službenostima sadržane u SGZ-u.¹² Tako se pravo upotrebe, plodouživanja, stanovanja stiče ugovorom, testamentom ili održajem. Ovakvo sticanje je zakonito, iako državina titulara ličnih službenosti nije svojinska. Sudska praksa je u ovom slučaju izričita.¹³ Na osnovu iznetog, mišljenja smo da je svaka državina, koja se zasniva na punovažnom pravnom poslu zakonita, nezavisno od toga da li se pravnim poslom prenosi pravo svojine ili kakvo drugo pravo.

Drugi uslov koji mora biti ispunjen kumulativno sa prethodnim da bi se državina savesnog sticaoca smatrala zakonitom jeste da on do nje dođe na način dozvoljen zakonom.¹⁴ Državina stvari, koja je pribavljena silom, pretnjom ili zloupotrebom poverenja, je manljiva državina.¹⁵ Državina pribavljena na jedan od tih načina je nazakonita. Svaki zahvat u državinu predstavlja zabranjeni samovlasni akt, ukoliko on nije opravdan pristankom držaoca ili posebnim pravom na zahvat u državinu. Pristanak je voljna radnja koja se može opozvati sve dok nije izvršen zahvat u državinu.¹⁶

Definišući zakonitu državinu, zakonodavac poistovećuje zakonitu, odnosno nezakonitu državinu sa pravom, odnosno manljivom državinom. Mišljenja smo da se zakonita državina tiče pravnog osnova državine, a da se prava, odnosno manljiva državina tiče načina sticanja, te nema mesta njihovom poistovećivanju. Državina može biti zakonita (zasnovana na punovažnom pravnom osnovu, ali u isto vreme može biti manljiva), takođe (može biti nezakonita, zasnovana na ništavom pravnom poslu, ili bez osnova, ali da je prava).¹⁷ Prava državina u našem pravu pretpostavlja dobrovoljnu predaju stvari u državinu od strane otuđioca.

---

¹² Odredbe SGZ-a, primenjuju se na osnovu čl. 4. Zakona o nevažnosti propisa donetih do 6. 4. 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije.

¹³ Punovažan je usmeni i izvršeni ugovor o ustanovljenju lične službenosti stanovanja. „Nesumnjivo je da je u korist tužilje ustanovljena lična službenost prava stanovanja. To je učinila sada pok. O. kao vlasnik stana, jer je dozvolila (htela) da tužena živi u tom stanu. Upravo takvo raspolaganje predstavlja pravni osnov za korišćenje stana od strane tužilje kao titulara prava lične službenosti – prava stanovanja.” Iz presude Vrhovnog kasacionog suda Rev. 493/10 od 08. 07. 2010. godine. Presuda preuzta iz pravne baze *Paragraf lex*. Primenom § 340. SGZ-a, stavlja se „van snage” pravilo da je zakonita državina samo zakonita svojinska državina iz čl. 72. ZOSPO.

¹⁴ N. Planojević, *Sticanje svojine od nevlansika*, Kragujevac, 2008, 214.

¹⁵ SGZ ne sadrži podelu na istinitu i manljivu (neistinitu) državinu, poput § 345 AGZ, po kome je državina neistinita ako je pribavljena silom, prevarom ili zloupotrebom poverenja. Navedeno prema: M. Lazić, *nav. delo*, 179.

¹⁶ D. Stojanović, *Stvarno pravo*, Niš, *op. cit.* 36.

¹⁷ Tako (prof. O. Stanković, M. Orlić, *Stvarno pravo*, Beograd, 1989, 49), navode da je podela državine na zakonitu i nezakonitu različita od podele na pravo i manljivu državinu i da karakteristika zakonitosti državine ne treba da obuhvata i odliku nemanljivosti.

Da li državina koja je zakonita ali manljiva može dovesti do sticanja prava svojine održajem? Nezavisno od činjenice da između pravnog prethodnika i pravnog sledbenika postoji pravni osnov državine ili ne postoji (punovažan pravni posao), ako je državina pravnog sledbenika manljiva, neće doći do sticanja prava svojine održajem, u tom smislu se izjasnio i Vrhovni sud Srbije.¹⁸ Ovaj zahtev je razumljiv: ni kad je u pitanju derivativno sticanje manljiva državina nema tu moć da prenese svojinu, već se traži predaja (pokretnosti), koja je akt volje prenosioca, a ne bilo koje ulaženje pribavioca u posed; redovni održaj pak sa svojim zahtevima u pogledu kvalifikovanosti državine i proteka vremena, nadoknađuje samo jedan nedostatak koji je sprečio sticanje svojine derivativnim putem – odsustvo svojine na strani prethodnika.¹⁹

Sudska praksa domaćih sudova je izričita da je zakonitost državine pravno irelevantna kod sticanja svojine vanrednim održajem.²⁰

3. ZAKONITA DRŽAVINA KAO USLOV ZA STICANJE PRAVA SVOJINE ODRŽAJEM PREMA NACRTU ZAKONIKA O PRAVU SVOJINE I DRUGIM STVARNIM PRAVIMA RS²¹

Državina je zakonita ako se zasniva na pravnom osnovu, važećem i podnesnom za sticanje onog prava, odnosno obaveze kojoj odgovara postupanje držaoca u pogledu stvari, a nezakonita – ako držalac nema nikakav pravni osnov, ili ima pravni osnov, nevažeći ili nepodesan za ono pravo, odnosno obavezu kojoj odgovara njegovo postupanje u pogledu stvari.²² Redaktori Nacrta su definisali zakonitu (nezakonitu) državinu, samo s aspekta pravnog osnova

---

¹⁸ U prvostepenom postupku je utvrđeno da je tuženi postavljanjem betonske ograde u pravoj liniji između svoje parcele i parcele tužioca, koje su se graničile u vidu luka, presekao taj luk i taj deo parcele prisvojio svojoj parceli. Dalje je utvrđeno da se između parcela stranaka na međi nalazio tuženikov ogradni zid od kamena i pomoćna zgrada i da je tuženik to porušio, da bi potom izgradio novu ogradu od betona, ali u pravoj liniji, umesto u obliku luka, čime je zauzeo sporni deo parcele. Imajući u vidu ovako utvrđeno činjenično stanje, Vrhovni sud je našao da su nižestepeni sudovi pravilno primenili materijalno pravo. Nesumnjivo je utvrđeno da je tuženik napred navedenim radnjama zauzeo deo parcele tužioca i pripojio ga svojoj parceli čime je na „nezakonit način došao u posed spornog dela parcele”, te se u ovom slučaju ne mogu primeniti odredbe čl. 28. st. 2. ZOSPO. Iz obrazloženja presude Vrhovnog suda Srbije, Rev. 1731/95. Navedeno prema: T. Krsmanović, *Stvarno pravo i promet nepokretnosti*, Beograd, 2001, 70.

¹⁹ O. Stanković, M. Orlić, *op. cit.*, 148.

²⁰ Videti: presudu Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 3618/2010 od 16. 02. 2011. godine; presudu Apelacionog suda u Novom Sadu Gž. 2644/13 od 02. 10. 2013. godine; presudu Okružnog suda u Čačku Gž. 847/2005 od 18. 08. 2005. godine;

²¹ Tekst Nacrta zakonika sa komentarima može se naći na sajtu Ministarstva pravde Republike Srbije, <http://www.mpravde.gov.rs>.

²² Čl. 45. st. 1. Nacrta.

državine, i time izbrisali ničim utemeljeno poistovećivanje zakonite i svojinske državine, koje proizilazi iz odredbe čl. 72. ZOSPO.²³

Nacrt u čl. 46. sadrži odredbe o manljivoj i pravoj državini. Posebnim definisanjem manljive i prave državine načinjena je razlika između zakonite i prave i nezakonite i manljive državine. Redaktori Nacrta su napravili jasnu razliku između osnova sticanja, koji može biti zakonit i nezakonit, i načina sticanja koji može biti prav (istinit) i manljiv. Ovakva sistematizacija i definisanje državine olakšava ocenu ispunjenosti uslova za sticanje prava svojine održajem.

Prema Nacrtu, pravo svojine održajem na pokretnosti stiče: 1) savesni, zakoniti i ispravni držalac koji 2 godine i 6 meseci vrši svojinsku državinu; 2) savesni i zakoniti ili savesni i ispravni držalac koji je vrši 5 godina; odnosno 3) savesni držalac koji je vrši 10 godina.²⁴

Pravo svojine nepokretnosti stiče: 1) savesni, zakoniti i ispravni držalac koji 10 godina vrši svojinsku državinu; 2) savesni i zakoniti ili savesni i ispravni držalac koji je vrši 15 godina; odnosno 3) savesni držalac koji je vrši 20 godina.²⁵

Podela državine na zakonitu i nezakonitu državinu je od pravnog značaja kod sticanja prava svojine redovnim održajem. Kako iz odredaba čl. 28. ZOSPO, tako i iz odredaba čl. 117. i 118. Nacrta, vidimo da je uslov „zakonitosti” državine jedan od uslova koji mora biti ispunjen da bismo govorili o sticanju prava svojine redovnim održajem. Redovni održaj omogućuje držaocu da postane vlasnik samo ako to nije postao jedino zato što njegov prethodnik nije bio vlasnik.²⁶ Savesnost držaoca zato ovde znači da on opravdano ne zna za postojanje prava svojine na strani prethodnika. Kod vanrednog održaja držalac je u mogućnosti da postane vlasnik bez obzira na to koji je razlog osujetio njegovo sticanje.

Podela državine na manljivu i pravu državinu od značaja je kod sticanja prava svojine redovnim održajem, i to u tom pogledu da manljiva državina ne može dovesti do sticanja prava svojine. Kod vanrednog održaja, zahteva se samo savesna državina za period od 10 odnosno 20 godina, zakonita državina, samim tim i prava-manljiva su pravno irelevantne. Ovakvo rešenje je u skladu

---

²³ Ukoliko načinimo istorijski osvrt videćemo da je Opšti imovinski zakonik (OIZ) Crne Gore, 1888, sadržao sličnu definiciju zakonite državine. Prema čl. 820. OIZ temeljna ili pravilna (zakonita) državina postoji kada se „osniva na tvrdu zemlju, kao što je zakonita kupovina, dar, nasleđe i dr. Gde zakonita temelja nema, državina je netemeljna ili nepravilna.” Ne zahteva se, da se njime ne vredaju prava drugih lica. Isto tako ne zahteva se zakonit način sticanja, npr. predaja. Zakonit način predaje može biti uslov za sticanje prava svojine održajem. Time je izbegnuta zamka u kojoj se pojam zakonite državine svodi na zakonitu svojinsku državnu. Navedeno prema: R. Kovačević-Kuštrimović, *nav. delo*, 159.

²⁴ Čl. 117. Nacrta.

²⁵ Čl. 118. Nacrta.

²⁶ D. Popov, Sticanje prava svojine održajem, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Novi Sad*, br. 3, 2007, 201.

sa zahtevom za pravnom sigurnošću i izvesnošću, kao osnovnom funkcijom održaja. Imajući u vidu osnovnu funkciju održaja, zahtevi u pogledu kvalifikovanosti državnine ne smeju biti rigorozni. U tom smislu je interesantno rešenje sadržano u čl. 2262. Francuskog građanskog zakonika, prema kome državnina ne mora biti ni savesna ni zakonita, ali ne sme biti manljiva.

4. NEVAŽNOST PRAVNIH POSLOVA I NJIHOV UTICAJ NA STICANJE PRAVA SVOJINE ODRŽAJEM

Zakonita državnina shvaćena u širem smislu podrazumeva svaku onu državinu stvari i prava, koja se zasniva na zakonitom pravnom osnovu.²⁷ Iz toga proizlazi da pravni temelj zakonite državnine jesu, kako akti državnih organa (zakoni, podzakonski akti, odluke nadležnih organa), tako i izjave volje subjekata u pravu.

Držeći se u potpunosti odredaba ZOSPO, mogli bismo reći da sem punovažnih pravnih poslova, nijedan drugi posao nije podoban za sticanje prava svojine putem održaja. Ovakav zaključak nije ispravan, niti postoji prihvatljiv argument, koji bi stao u njegovu odbranu. Građansko pravo nas uči šta su to punovažni pravni poslovi, uči nas uslovima za njihov nastanak i opstanak. Iako je težnja zakonodavca stvaranje punovažnih pravnih poslova, u životu to nije uvek moguće. Pod uticajem različitih okolnosti, pravni poslovi, koji u praksi nastaju, neće uvek biti punovažni. Stoga zakonodavac predviđa nevažnost pravnih poslova. U zavisnosti od pravnih posledica, dejstva koje u pravu ne (proizvode), nevažne pravne poslove svrstavamo u dve kategorije: ništave i rušljive pravne poslove.

Ništavi pravni poslovi su sankcionisani nemogućnošću da proizvedu bilo kakvo pravno dejstvo, te kao takvi ne mogu biti ni osnov za sticanje prava svojine putem održaja.²⁸ Pravni posao mora biti delo potpuno poslovno sposobnih lica. Pravni poslovi potpuno poslovno nesposobnih lica ne mogu dovesti

---

²⁷ O zakonitoj državnini, detaljnije: R. Kovačević-Kuštrimović, M. Lazić, *nav. delo*, 127–128; N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković *nav. delo*, 262; O. Stanković, M. Orlić, *nav. delo*, 143. D. Stojanović, *Stvarno pravo*, Beograd, 1991, 168; K. M. Mesarović, *nav. delo*, 3; M. Žuvela, *Stjecanje prava vlasništva – posebno o građenju na tuđem zemljištu i dosjelošti*, Naša zakonitost, 1990, br. 9–10, 976;

²⁸ Ništavi pravni poslovi su između ostalog poslovi koji su u suprotnosti sa prinudnim propisima. Tuženi-protivtužilac je mogao postati zakoniti držalac momentom nasleđivanja samo na onom delu zaostavštine na kojem mu po Zakonu o nasleđivanju RS pripada, i delovima koje su mu ustupili brat M. i sestra M., a ne i na naslednom delu koji je po zakonu pripadao pokojnom S., jer je utvrđeno da je njegova naslednička izjava o ustupanju svog naslednog dela tuženom-protivtužiocu ništavna. Zbog toga nema zakonite državnine od strane tuženog-protivtužioca na tom delu zaostavštine, pa se ne može primeniti čl. 28. st. 2. ZOSPO. Iz obrazloženja presude

do sticanja prava svojine putem održaja. Sadržina, cilj i efekat pravnog posla ne smeju biti protivzakoniti ili nemoralni, a pravni posao mora biti dopušten, moguć i određen (odrediv) predmet, kao i imati dopuštenu i moguću kauzu.²⁹ Pravni poslovi moraju biti zaključeni u predviđenoj formi, ukoliko je ona predviđena kao bitna (*forma ad solemnitatem*). Od ovakvog generalnog zaključka treba ukazati na izuzetke, do kojih dolazimo analizom pozitivnog zakonodavstva i prakse sudova. Tako, na osnovu ugovora o prenosu prava svojine na nepokretnim stvarima zaključenog u pisanoj formi, iako potpisi ugovarača nisu overeni od strane suda, ima se steći pravo svojine putem održaja.³⁰ Takođe, usmeni ugovor o prenosu prava svojine na nepokretnim stvarima dovodi do sticanja prava svojine putem održaja, ukoliko je izvršen u celosti.³¹

Pravni posao ne sme biti ništav, dok rušljivost pravnih poslova sama po sebi ne sprečava da državina bude zakonita od samog početka.³² Objašnjenje je u tome što se treći (ovde je to vlasnik stvari) koji stoji van pravnog posla, ne može pozivati na razlog rušljivosti, a protekom zakonskog roka u kome može biti napadnut, rušljiv pravni posao biva konvalidiran, osnažen.³³ Ako u zakonskom roku druga ugovorna strana pravni posao napadne i izdejstvuje ponište-

---

Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2006/2007 od 04. 10. 2007. godine. Presuda preuzeta sa sajta: <http://www.vk.sud.rs/sudska-praksa.html>.

²⁹ N. Planojević, *op. cit.* 204.

³⁰ Navedeni ugovor sačinjen je u pisanoj formi, potpisan od strane ugovarača, dok je nedostatak overe potpisa ugovarača, koji je zahtevan i po Zakonu o prometu nepokretnosti RS važećem u vreme zaključenja ugovora (*Službeni glasnik RS*, br. 15/74 i 14/77), konvalidiran izvršenjem ugovora u celosti. Ispunjenjem ugovora konvalidiran je nedostatak zakonom propisane forme, a državina spornog dela parcele učinjena zakonitom. Iz presude Apelacionog suda u Novom Sadu Gž-3903/11 od 20. decembra 2011. godine. Odluka preuzeta sa sajta: <http://www.ns.ap.sud.rs>.

³¹ Po shvatanju Vrhovnog suda, istina je da se usmeno zaključeni ugovor o prometu nepokretnosti ne može realizovati sudskim putem. Međutim, kada je usmeno zaključen ugovor o prometu nepokretnosti izvršen u celini ili u pretežnom delu, problem svojine se definitivno razrešava kroz održaj. Iz obrazloženja presude Vrhovnog suda Srbije, Rev. 489/2000 od 05. 04. 2000. godine. Presuda preuzeta sa sajta: <http://www.vk.sud.rs/sudska-praksa.html>.

Kada je pravni prethodnik tužilje kupila spornu nepokretnost u toku 1980. godine na osnovu pismenog neoverenog ugovora o kupoprodaji od pravnog prethodnika tuženog, kupoprodajna cena isplaćena je u većem delu (80%) i bila u nesmetanom i neuznemiravanom posedu kako ona tako i tužilja preko 20 godina, te je po tom osnovu stekla pravo svojine održajem shodno čl. 28 st. 4. ZOSPO. Iz obrazloženja presude Okružnog suda u Čačku, Gž. 847/2005 od 18. 08. 2005. godine. Presuda preuzeta iz pravne baze: *Pragraf lex*.

³² M. Žuvela, *nav. delo*, 976.

³³ Pogrešno verujući da je tuženi jedini vanknjižni vlasnik objekta, ugovorom o poklonu tužilja je htela da kao formalni vlasnik uskladi pravno sa faktičkim stanjem. Ovakvo ubeđenje kod tužilje je stvorilo tuženi davanjem netačnih informacija o korisnicima i vanknjižnim vlasnicima poklonjenih stvari. Dakle, da tuženi nije doveo u zabludu tužilju ista ne bi pristala da mu pokloni predmetne nepokretnosti. Nedostatke u volji tužilje prilikom zaključenja ugovora o poklonu pravilno je prvostepeni sud sankcionisao sa aspekta odredbe čl. 62. i 111. ZOO tako što je usvojilo zahtev tužilje i poništio ugovor o poklonu. Iz presude Apelacionog suda Beograd, Gž. Br. 103/10 od 10. 02. 2010. Odluka preuzeta sa sajta: <http://www.bg.ap.sud.rs>. Komentar: Da tužilja

nje, on ne može biti podoban da državinu učini zakonitom.³⁴ U teoriji postoji shvatanje da i rušljivi pravni poslovi nisu podobni za sticanje prava svojine putem održaja.³⁵ Ovakvo stanovište treba uzeti s rezervom imajući u vidu da se njime ruši linija podele pravnih poslova na ništave i rušljive, te se rušljivim pravnim poslovima oduzima pravno dejstvo i poistovećuju se sa ništavim poslovima, a što s aspekta javnog poretka nema uporišta.

5. ZAKLJUČAK

Analizom odredaba o sticanju prava svojine održajem sadržanim u ZOSPO i Nacrtu, uz kratak istorijski osvrt na SGZ, nalazimo da je zakonita državana jedan od uslova za sticanje svojine putem redovnog održaja. Za razliku od odredaba ZOSPO, redaktori Nacrta su učinili korak napred, te su jasno definisali zakonitu državinu, napravili liniju razgraničenja između zakonite i zakonite-svojinske, i (ne)zakonite i prave, odnosno manljive državine.

Insistiranje zakonodavca u ZOSPO na punovažnosti pravnih poslova, u načelu, znači da svi pravni poslovi koji nisu punovažni ne mogu biti pravovaljana osnova za sticanje svojine održajem. Sudska praksa, pak, ekstenzivnim tumačenjem insistira više na mogućnosti pravnih poslova da proizvedu pravno dejstvo. Svakako se s pravom govori o rušljivim pravnim poslovima, kao pravnim poslovima koji podrazumevaju postojanje zakonite državine, od samog zaključenja takvog pravnog posla, pod uslovom da ne bude poništen u zakonom predviđenim rokovima.

Sagledavajući sudsku praksu, vidimo da postoje izuzeci i u odnosu na ništave pravne poslove. Iako je zakonodavac predvideo da se pravo svojine putem održaja može steći na osnovu punovažnog pravnog posla podobnog za sticanje prava svojine, uz ispunjenje drugih uslova, smatramo da nema mesta takvoj kvalifikaciji pravnih poslova. Naravno da pravni posao mora biti podoban za prenos prava svojine, ali pravna kvalifikacija „punovažan” pravni posao nije adekvatna. U tom smislu su predložena rešenja u Nacrtu, što predstavlja takođe korak napred u odnosu na odredbe ZOSPO.

Predlaganjem kraćih vremenskih perioda državine, redaktori Nacrta takođe ukazuju na potrebu pojednostavljivanja uslova neophodnih za sticanje prava svojine održajem. Na taj način doprinosi se ne samo sticanju prava svojine pod pojednostavljenim uslovima, već se na taj način čuva i ostvaruje osnovna funkcija održaja i daje doprinos sigurnosti u pravnom prometu.

---

nije tražila poništaj predmetnog ugovora, on bi svakako bio zakonit osnov sticanja prava svojine. Ovo iz razloga, jer bi protekom rokova za poništaj nastupila konvalidacija ugovora.

³⁴ O. Stanković, M. Orlić, *nav. delo*, 144.

³⁵ Č. Rajačić, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1956, 169.

LITERATURA

- Vizner, B.: *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb, 1980.
- Vodinić, V.: „Održaj (Razmatranja povodom Nacrta Zakona o pravu svojine i drugim stvarnim pravima na nepokretnostima)”, *Anali Pravnog Fakulteta u Beogradu*, br. 3–4, Beograd, 1979.
- Gavella, N., T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković.: *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb, 1998.
- Žuvela, M.: *Stjecanje prava vlasništva-posebno o građenju na tuđem zemljištu i dosjelo*, Naša zakonitost, 1990, br. 9–10.
- Kovačević-Kuštrimović, R.; Lazić, M.: *Stvarno pravo*, Niš, Punta, 2004.
- Kovačević-Kuštrimović, R.: *Državina prema Srpskom građanskom zakoniku i Opštem imovinskom zakoniku za Crnu Goru*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika”, 1995.
- Krsmanović, T.: *Stvarno pravo i promet nepokretnosti*, Beograd, 2001.
- Lazić, M.: „Pravna dejstva državine prema Srpskom građanskom zakoniku”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika”*, 1995.
- Mesarović, K.: „Pravni uslovi potrebni za sticanje svojine održajem”, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 7, Novi Sad, 1963.
- Popov, D., Cvetić, R.: *Državina prema Građanskom zakoniku Kneževine Srbije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu sa naučnog skupa „150 godina Srpskog građanskog zakonika”, 1995.
- Popov, D.: Sticanje prava svojine održajem, Zbornik radova Pravnog fakulteta Novi Sad, br. 3, 2007.
- Rajačić, Č.: *Stvarno pravo*, Zagreb, 1956.
- Planojević, N.: *Sticanje svojine od nevlasnika*, Pravni fakultet, Kragujevac, 2008.
- Stanković, O., Orlić, M.: *Stvarno pravo*, Naučna knjiga, Beograd, 1986.
- Stanković, O., Orlić, M.: *Stvarno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1989.
- Stojanović, D.: *Stvarno pravo*, Pravni fakultet, Beograd, 1991.

Internet stranice:

- <http://www.vk.sud.rs/sudska-praksa.html>
- <http://www.sirius.rs>
- <http://www.ns.ap.sud.rs>
- <http://www.198.154.249.34/~projuris/.../Sudska-praksa-u-gradjanskim-stvarima>
- <http://www.bg.ap.sud.rs>

Pravne baze

- Pragraf lex, Propisi net.
<http://www.legifrance.gouv.fr>

ON LEGAL POSSESSION AS A PRECONDITION FOR ACQUIRING OWNERSHIP THROUGH POSITIVE PRESCRIPTION

Ivana Evtimov

Ph. D. student Faculty of law, University in Nis

Summary

The history of law has taught us that items are subject to human actual or legal power. Having actual power over the item means to be a holder. Actual power is a fact in the law. Actual power over the item is usually derived from the ownership on the item. However the social and historical circumstances were not always favorable to everybody. Through the history some were owners, land owners, holders of titles and wealth, while the others were only holders. They did not have the ownership, but had possession, used the items and took care of them like they were their own. The intent to harmonize actual and legal status always existed. The legal concept of positive prescription, acknowledged in the ancient Roman law, is an instrument by which this intention is enforced. It is enough to meet the criteria set by the legislator to transform the actual status into the legal one. One of the criteria is legal actual power. The subject matter of the analysis is primarily legal possession and its impact on acquiring ownership through positive prescription. The main idea is to explain, through the theory and several examples in practice, what is legal prescription, the relationship between legal and legal-ownership possession, the relationship between legal and real-deficient possession, to elaborate which legal transactions are suitable for acquiring ownership through positive prescription, and to explain the impact of deficiencies in legal transactions on acquiring ownership through positive prescription.

Key words: prescription, legal possession, legal-ownership possession, legal-real-deficient-possession, deficiencies in legal transactions

Проф. др Хасиба Хрусџић,
директор Центра за правна и финансијска истраживања, Београд

ПРАВА ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА И ЊИХОВА ЗАШТИТА*

САЖЕТАК: Полазећи од тога да порески систем одражава друштвено-економско и политичко уређење сваке земље, процес демократизације у Србији утицао је да се законски уставне права пореских обвезника. С обзиром на то да у већини сфера живота обавезе имплицирају и одређена права, ни област опорезивања у том смислу није изузетак. Имајући у виду потребу заштите права пореских обвезника кроз јаснија правила у времену када пореско законодавство постаје сложеније а развој технологије отвара нове могућности за размену информација, данас се у свету овој проблематици даје велики значај.

Кључне речи: права обвезника, заштите права, начела поступка, записник, жалба

УВОД

Већи број земаља у свету је у протекле две деценије посветио посебну пажњу унапређењу односа пореске управе са пореским обвезницима. Бројна емпиријска истраживања новијег датума указују да унапређење рада пореске управе у домену поштовања права пореских обвезника утиче на добровољну сагласност у испуњавању пореских обавезе, и на постизање поверења у порески систем. Увидело се да побољшање тих односа утиче на повећање пореских прихода и смањење броја пореских

---

* Рад примљен 24. 10. 2014. године.

прекршаја. Традиционални став и понашање пореске управе се променио у правцу сарадње, давања савета, прецизирања и заштите права пореских обвезника (у даљем тексту: обвезник). Право на приватност, поверљивост и тајност пореских података, право приступа и коришћења пореских информација, право на жалбу на одлуке пореских органа су основна права обвезника у свим демократским друштвима.

Да би се постигла сагласност и прихватање пореских обавеза од стране пореских обвезника, тржишно развијене земље у свету спроводе широку акцију побољшања односа између пореских органа и обвезника. Таква стратегија односа захтевала је и спровођење посебне обуке пореског особља и осмишљавање њиховог рада уз ангажовање посебних агенција у односима са јавношћу, издавање памфлета, брошура, и друге литературе. Постоје и специјално оформљена друштва или форуми обвезника где се дискутује о свим нацртима и предлозима пореских закона. С друге стране, плаћање пореских обавеза се у тим земљама представља као једно од основних грађанских дужности. Управо из наведених разлога овај рад се бави питањем заштите права обвезника у Републици Србији, постигнутим нивоом и квалитетом те заштите.

ПОРЕСКА УПРАВА У ПОРЕСКОМ ПОСТУПКУ

Поштовање права обвезника је превасходно одговорност и обавеза пореских органа. Зато се поставља питање која су права обвезника у пореском систему Србије, како су заштићена, које су обавезе пореских органа према обвезницима, ко контролише пореске органе у испуњавању тих права и на који начин се обвезници могу жалити на непоштовање законски установљених права.

Права обвезника у Србији регулисана су Законом о пореском поступку и пореској администрацији.¹ Пореска управа, као орган управе је у саставу министарства надлежног за послове финансија. Закон о пореском поступку и пореској администрацији примењује се на све јавне приходе које наплаћује Пореска управа, на камате по основу доспелог, а неплаћеног пореза и трошкове поступка принудне наплате пореза (у даљем тексту: споредна пореска давања). Такође, Закон о пореском поступку и пореској администрацији (у даљем тексту: ЗППА) примењује се и на изворне јавне

---

¹ Закон о пореском поступку и пореској администрацији, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 61/07, 20/09, 72/09, 53/10, 101/11, 2/12, 93/12, 47/13, 108/13, 68/14.

приходе јединица локалне самоуправе које те јединице утврђују, наплаћују и контролишу у јавноправном односу, као и на споредна пореска давања по тим основама.

Код утврђивања, наплате и контроле јавних прихода и споредних пореских давања, издавања прекршајног налога, као и код подношења захтева за покретање поступка за пореске прекршаје надлежном прекршајном суду, надлежни орган јединице локалне самоуправе има права и обавезе које по ЗППА има Пореска управа, осим права и обавеза које се односе на:

- 1) идентификацију и регистрацију обвезника;
- 2) процену пореске основице методом парификације и методом унакрсне процене;
- 3) откривање пореских кривичних дела;
- 4) одлучивање по правним лековима уложеним против пореских управних аката које донесу организационе јединице Пореске управе, односно против пореских управних аката које од 1. јануара 2013. године донесу јединице локалних самоуправа у пореском поступку за изворне јавне приходе;
- 5) остала права и обавезе Пореске управе.

Одредбе ЗППА којима су уређена овлашћења Пореске управе, права и обавезе обвезника, овлашћења пореских инспектора и пореских извршитеља Пореске управе, сходно се примењују и на овлашћења јединице локалне самоуправе, односно на права и обавезе обвезника изворних јавних прихода у поступку утврђивања, наплате и контроле изворних прихода јединице локалне самоуправе.

Ако је другим законом питање из области коју уређује ЗППА уређено на другачији начин, примењују се одредбе ЗППА, а ако није другачије прописано одредбама ЗППА, порески поступак се спроводи по начелима и у складу са одредбама Закона о општем управном поступку.¹

Пореска управа, у оквиру послова државне управе, води првостепени и другостепени порески поступак, јединствени регистар пореских обвезника и пореско рачуноводство, процењује тржишну вредност непокретности у складу са законом, открива пореска кривична дела и прекршаје и њихове извршиоце, надлежном прекршајном суду подноси захтеве за покретање поступка за пореске прекршаје, прекршаје прописане законом који уређује фискалне касе, као и прекршаје из области игара на срећу и обавља друге послове одређене овим законом (члан 11 ЗППА).

---

¹ Закон о општем управном поступку, *Службени лист СРЈ*, бр. 33/97, 31/01, *Службени гласник РС*, бр. 30/10.

У циљу обезбеђења јединственог спровођења прописа из надлежности министарства надлежног за послове финансија, акти о примени тих прописа које даје министар надлежан за послове финансија (објашњења, мишљења, инструкције, упутства и сл.), односно лице које он овласти, обавезујући су за поступање Пореске управе. Ти акти објављују се на интернет странама министарства надлежног за послове финансија и Пореске управе.

За практичну примену права обвезника од изузетног значаја су начела пореског поступка, која су уско повезана са тим правима.

НАЧЕЛА ПОРЕСКОГ ПОСТУПКА

Начело законитости обавезује Пореску управу да остварује сва права и обавезе из порескоправног односа у складу са законом. У случајевима када је Пореска управа овлашћена да делује на основу дискреционих овлашћења, дужна је да делује у складу са сврхом тих овлашћења и у оквиру закона (чл. 4. ЗППА).

Начело временског важења пореских прописа обавезује Пореску управу да предузимају радње у пореском поступку регулисане прописима који су на снази у време када се предузимају. Пореска обавеза утврђује се на основу прописа који су били на снази у време њеног настанка, осим ако је, у складу с уставом и законом, за поједине одредбе закона предвиђено да имају повратно дејство. Изузетно, пореска обавеза по основу пореза на имовину за календарске године које следе години у којој је настала пореска обавеза, утврђује се на основу закона којим се уређују порези на имовину који је на снази на дан 1. јануара календарске године за коју се пореска обавеза утврђује, осим ако је, у складу с Уставом и законом, за поједине одредбе закона предвиђено да имају повратно дејство (чл. 5. ЗППА).

Начело омогућавања увида у чињенице обавезује Пореску управу да, пре доношења акта којим се утврђују обавезе и права обвезника, на захтев обвезника омогући увид у правну и чињеничну основу за доношење акта (чл. 6. ЗППА).

Према **начелу чувања службене тајне** у пореском поступку, Пореска управа дужна је да као службену тајну у пореском поступку чува сваки документ, информацију, податак или другу чињеницу о обвезнику, податак о техничким проналасцима или патентима, као и све друге податке о технолошким поступцима које примењује обвезник, до којих су службена и друга лица која учествују у пореском поступку дошла у пореском, прекршајном, предистражном или судском поступку.

Повреда службене тајне угрожава интерес обвезника и јавни интерес Републике, који претежу над интересом за приступ информацијама од јавног значаја које представљају службену тајну, а због чијег би одавања могле наступити тешке правне или друге последице (чл. 7. ЗППА). Службену тајну дужна су да чувају сва службена и друга лица која учествују у пореском, прекршајном, предистражном и судском поступку. Обавеза чувања службене тајне односи се и на лица када им престане радни однос, односно својство у којем су дошли до сазнања о документима, чињеницама, односно подацима. Обавеза чувања службене тајне је повређена ако се документи, чињенице, односно подаци неовлашћено користе или објаве. Међутим, обавеза чувања службене тајне није повређена:

- 1) радњом са којом се обвезник писмено сагласи;
- 2) ако се одређени документ, чињеница, односно податак не могу повезати са одређеним обвезником;
- 3) ако се одређени документ, чињеница, односно податак износе током пореског, прекршајног, предистражног или судског поступка;
- 4) ако се ради о пореском идентификационом броју (у даљем тексту: ПИБ) обвезника;
- 5) ако се одређени документ, чињеница, односно податак користе од стране надлежног органа у поступку откривања кривичних дела или прекршаја;
- 6) ако се одређени документ, чињеница, односно податак, у складу са међународном правном помоћи достављају овлашћеном лицу пореског органа стране државе у поступку размене информација и пружања правне помоћи;
- 7) ако се пореском јемцу омогући увид у податке о обвезнику, битне за регулисање обавеза које проистичу из његовог односа према обвезнику;
- 8) ако су одређени документ, чињеница, односно податак у вези са постојањем пореског дуга.

Пореска управа квартално, са пресеком стања на последњи дан у последњем месецу квартала, објављује на својој интернет страни назив, односно име и презиме, ПИБ и износ пореског дуга пореских дужника, и то правних лица са пореским дугом у износу од 20.000.000 динара и вишем, и предузетника са пореским дугом у износу од 5.000.000 динара и вишем, чиме обавеза чувања службене тајне није повређена.

Начело поступања у доброј вери обавезује да су стране у пореском поступку дужне да поступају у доброј вери. Учесталост и трајање пореске контроле ограничавају се на нужну меру (чл. 8. ЗППА).

Начело фактицитета значи да се пореске чињенице утврђују према њиховој економској суштини. Ако се симулованим правним послом при-

крива неки други правни посао, за утврђивање пореске обавезе основу чини дисимуловани правни посао (чл. 9. ЗППА). Када су на прописима супротан начин остварени приходи, односно стечена имовина, Пореска управа ће утврдити пореску обавезу у складу са законом којим се уређује одговарајућа врста пореза.

ПРАВА ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА

Права пореских обвезника предвиђена су *sensu stricto* у неколико одредби ЗППА. Одредбом чл. 24. обвезник има право да:

- 1) од Пореске управе бесплатно добије информације о пореским прописима из којих произлази његова пореска обавеза, а ако је неук и основну правну помоћ да би обрачунао, пријавио и платио порез и споредна пореска давања, у складу са прописима;
- 2) у писаном облику добије одговор на питање које је у таквом облику поставио Пореској управи;
- 3) захтева да се службеници Пореске управе опходе према њему са поштовањем и уважавањем;
- 4) се о њему прикупљени подаци у пореском поступку од стране Пореске управе чувају као службена тајна и користе или чине доступним другим лицима, односно органима или организацијама у складу са начелом чувања службене тајне у пореском поступком;
- 5) Пореска управа поштује његову приватност;
- 6) оствари увид у податке о утврђивању и наплати пореза који се о њему воде код Пореске управе и захтева измену непотпуних или нетачних података;
- 7) заступа властите интересе пред Пореском управом непосредно или путем пуномоћника;
- 8) на прописан начин користи пореске олакшице;
- 9) на прописан начин и у прописаним роковима добије рефакцију, рефундацију, односно повраћај више или погрешно наплаћеног пореза;
- 10) присуствује током теренске пореске контроле;
- 11) добије образложење аката донетих у поступку пореске контроле;
- 12) даје обавештења пореским органима у пореском поступку;
- 13) користи правна средства у пореском поступку;
- 14) користи и друга права утврђена овим законом и другим пореским законима.

Обвезник чија су права повређена има право на судску заштиту. Ако суд утврди да су права пореског обвезника повређена, накнада претрпљене штете и судски трошкови падају на терет буџета Србије, односно на терет буџета јединица локалне самоуправе.

Права обвезника у поступку утврђивања чињеница

У погледу утврђивања чињеница у пореском поступку, обвезник има право да присуствује увиђају (чл. 49. ЗППА). Налази утврђени увиђајем уносе се у записник о обављеном увиђају, који потписују учесници. У записник обавезно се уносе и примедбе обвезника, односно другог пореског дужника, као и разлози одбијања потписивања записника.

Ако се у поступку канцеларијске контроле утврди постојање неправилности у погледу података од значаја за утврђивање висине пореске обавезе, порески инспектор је дужан да сачини записник о контроли. Обвезник има право да у року од пет дана од дана пријема записника о канцеларијској контроли поднесе примедбе на тај записник (чл. 122. ЗППА). Порески инспектор је дужан да примедбе размотри у року од пет дана од дана пријема и сачини допуну записника у складу са законом. На основу записника, Пореска управа доноси решење о утврђивању пореза у року од 60 дана од дана достављања записника, односно допунског записника.

Што се тиче отпочињања теренске контроле, Пореска управа може да одложи почетак спровођења теренске контроле ако **обвезник поднесе усмени приговор** одмах по пријему налога, наводећи разлоге за одлагање контроле, с тим што у року од 24 часа од пријема налога обвезник мора да достави приговор у писменом облику Пореској управи (чл. 124. ст. 3. ЗППА).

Порески инспектор саставља записник о теренској контроли. Записник о теренској контроли доставља обвезнику, у року од пет дана од дана завршетка контроле. На записник о теренској контроли обвезник **има право да поднесе примедбе** у року од осам дана од дана пријема записника, осим на донето усмено решење о мерама када је угрожена наплата пореза (чл. 128. ст. 3. ЗППА).

Обвезник или његов пуномоћник, односно заступник **има право да му се пружи могућност да присуствују прегледу** земљишта, просторија, односно стана (чл. 129. ЗППА).

Право на одлагање плаћања дуговоног пореза

Према одредби чл. 73. ЗППА Пореска управа може, на писани и образложени захтев обвезника, у целости или делимично, одложити плаћање дуговоног пореза, независно од доспелости, под условом да плаћање дуговоног пореза:

- 1) за обвезника представља или ће представљати непримерено велико оптерећење;
- 2) наноси, односно нанеће битну економску штету обвезнику.

Услове одлагања плаћање дуговоног пореза ближе уређује Влада. О одлагању плаћања дуговоног пореза, по испуњењу услова одлучује:

- 1) министар или лице које он овласти – на основу писаног предлога руководиоца организационе јединице Пореске управе према главном месту пословања, односно месту пребивалишта обвезника – осим за изворне јавне приходе јединица локалне самоуправе;
- 2) градоначелник, односно председник општине, односно лице које он овласти, јединице локалне самоуправе којој припадају изворни јавни приходи чија наплата се одлаже.

Одлуком о одлагању плаћања дуговоног пореза може се одобрити једнократно одлагање или плаћање дуговоног пореза на рате, али најдуже до 24 месеца, уз могућност коришћења одложеног плаћања за првих 12 месеци, при чему износ најмање рате не може бити мањи од 50% износа највеће рате.

Одлагање плаћања пореског дуга врши се потписивањем споразума између Пореске управе и обвезника, односно решењем Пореске управе. Изузетно, ако подносилац захтева за одлагање плаћања дуговоног пореза, који не испуњава услове, као средство обезбеђења наплате понуди неопозиву банкарску гаранцију или меницу авалирану од стране пословне банке, на износ који не може бити мањи од висине дуговоног пореза чије се плаћање одлаже, обвезнику се може одобрити одлагање плаћања дуговоног пореза

Обвезник **плаћа камату** на порески дуг чија је наплата одложена ако је плаћање дуговоног пореза одложено, односно ако је наплата пореског дуга привремено одложена због обуставе извршења коначног пореског акта (у току управног спора и сл.). Камата се обрачунава и за време док траје одлагање, односно обустава (чл. 76. ЗППА).

Застарелост права на утврђивање и наплату пореза, повраћај, порески кредит, рефакцију и рефундацију, на споредна пореска давања, на покретање и вођење прекршајног поступка

Право Пореске управе на утврђивање и наплату пореза и споредних пореских давања застарева за пет година од дана када је застарелост почела да тече (чл. 114. ЗППА), а почиње да тече од првог дана наредне године од године у којој је требало утврдити порез, односно споредно пореско давање. Застарелост права на наплату пореза и споредних пореских давања почиње да тече од првог дана наредне године од године у којој је обавеза пореског дужника доспела за плаћање.

Право обвезника на повраћај, порески кредит, рефакцију и рефундацију, као и на намирење доспелих обавеза путем прекњижавања пореза и повраћај споредних пореских давања застарева за пет година од дана када је застарелост почела да тече (чл. 114а ЗППА). Застарелост тог права почиње да тече од првог дана наредне године од године у којој је обвезник стекао право на повраћај, порески кредит, рефакцију и рефундацију, као и намирење доспелих обавеза путем прекњижавања пореза и повраћај споредних пореских давања.

Захтев за покретање прекршајног поступка Пореска управа не може покренути ни водити ако протекне пет година од дана када је прекршај учињен (чл. 114б ЗППА). На питања застарелости покретања и вођења првостепеног прекршајног поступка, прекид застарелости, застарелост извршења казне и друга питања која нису уређена овим законом, примењују се одредбе закона којим се уређују прекршаји.

Право на утврђивање, наплату, повраћај, порески кредит, рефакцију, рефундацију, као и на намирење доспелих обавеза путем прекњижавања пореза, увек застарева у року од десет година од истека године у којој је порез требало утврдити или наплатити, односно у којој је извршена преплата (апсолутна застарелост). Пореска управа, по истеку тог рока по службеној дужности, доноси решење о престанку пореске обавезе, односно о престанку права на повраћај, порески кредит, рефакцију, рефундацију, као и на намирење доспелих обавеза путем прекњижавања пореза, због застарелости (чл. 114ж ЗППА).

Право на подношење жалбе

Против пореског управног акта којим је одлучено о појединачним правима и обавезама из порескоправног односа може се поднети жалба (чл. 140–147. ЗППА). Жалба се може поднети и када по захтеву обвезника за доношење пореског управног акта решење није донето у прописаном року.

Против коначног пореског управног акта може се покренути управни спор. Тужба у управном спору може се поднети, као да је жалба одбијена, и онда када подносилац тужбе истакне да о његовој жалби одлука није донета у законском року. Рок за подношење жалбе је 15 дана од дана пријема пореског управног акта. Жалба се подноси надлежном другостепеном пореском органу, а предаје се непосредно или препорученом поштом, односно изјављује на записник првостепеном пореском органу. По жалбама изјављеним против првостепених решења донетих у пореском поступку решава другостепени порески орган – министар или лице које он овласти (чл. 165. ЗППА). У поступку по жалби терет доказивања је на жалиоцу.

Жалба не одлаже извршење пореског управног акта. Изузетно, другостепени порески орган може одложити извршење пореског управног акта против којег је изјављена жалба, ако обвезник документује да би плаћањем пореза или споредних пореских давања пре коначности побијаног акта претрпео битну економску штету. Закључак о одлагању извршења, против којег жалба није допуштена, доноси по хитном поступку другостепени порески орган. Иначе, по жалби другостепени порески орган мора одлучити у року од 60 дана од дана предаје жалбе.

Ако се поступак по жалби оконча на начин да другостепени порески орган својим решењем поништи првостепени порески управни акт и врати предмет првостепеном пореском органу на поновни поступак и укаже првостепеном пореском органу у којем погледу треба да допуни поступак, првостепени порески орган је дужан да поступи по налогу другостепеног пореског органа у року од 40 дана од дана пријема другостепеног решења.

Ако је на основу пореског решења против којег је изјављена жалба покренут поступак принудне наплате, а поступак по жалби се не оконча у року од 40 дана, принудна наплата се прекида закључком док се обвезнику не достави решење по жалби, односно док првостепени порески орган не поступи по налогу другостепеног пореског органа.

Ако је жалба недопуштена, неблаговремена или изјављена од неовлашћеног лица, а првостепени порески орган је пропустио да је због тога одбаци, одбациће је другостепени порески орган. Ако жалбу не одбаци, другостепени порески орган узима предмет у решавање.

ПРЕКРШАЈИ ОДГОВОРНИХ ЛИЦА У ПОРЕСКОЈ УПРАВИ У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ ПРАВА ОБВЕЗНИКА

У погледу заштите права обвезника неопходно је нагласити да би обвезници претходно требало да имају знање о заштити тих њихових права.² Одредбом чл. 182. ЗППА, новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се за прекршај одговорно лице у организационој јединици Пореске управе ако:

- 1) обвезнику ускрати бесплатне информације о пореским прописима или основну правну помоћ, ако је обвезник неук (чл. 24. ст. 1. т. 1. ЗППА);
- 2) обвезнику ускрати увид у податке о утврђивању и наплати пореза који се о њему воде код Пореске управе или, на захтев обвезника, не измени непотпуне, односно нетачне податке о пореском обвезнику (чл. 24. ст. 1. т. 6).

Новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се за прекршај службено лице Пореске управе ако:

- 1) се у пореском поступку не опходи према обвезнику са поштовањем и уважавањем (чл. 24. ст. 1. т. 3);
- 2) онемогућава обвезника да буде присутан током пореске контроле, у складу са ЗППА (чл. 24. ст. 1. т. 10).

Неједнак третман обвезника у казненем систему

У казненем систему за неиспуњење истих пореских обавеза обвезници би требало да имају једнак третман. Уколико се очекује извршавање пореских обавеза, казнени систем не би смео да садржи дискриминаторне елементе. Метод одређивања висине казни за неиспуњавање прописаних пореских обавеза за све обвезнике би требало да буде исти, односно да сви обвезници подлежу једнаком систему одређивања казни за пореске прекршаје. Казне за пореске прекршаје прописане су у оквиру казnenих одредби ЗППА и закона којима се регулише обавеза плаћања различитих врста пореза, попут, Закона о порезу на додату вредност, Закона о акцизама, Закона о порезу на доходак грађана, Закона о порезу на добит правних лица, Закона о порезима на имовину, Закона о порезу на премије неживотних осигурања, Закона о порезима на употребу, држање и ношење добра, Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање, затим, закона који регулише обавезу фискализације, као што је Закон о фискалним ка-

---

² Марина Димитријевић, *Правни положај пореских обвезника*, СКЦ, Ниш, 2012, 92.

сама, или фискални монопол, какав је Закон о играма на срећу, и других закона који регулишу наплату јавних дажбина. Наведеним законима одређене су новчане казне за прекршаје које учини правно лице, одговорно лице у правном лицу, предузетник и физичко лице, тако да су обвезници разврстани према врсти, односно правној категорији.

За повреду одређених одредби пореских закона прописане су новчане казне, са или без заштитних мера. Висина новчаних казни прописана је на један од следећих начина:³

— у **паушалном новчаном износу по систему „од-до”**, у коме се утврђује распон између минималног и максималног износа. Паушално прописивање новчаних казни, било да се ради о тачно утврђеном износу или о износу у границама минимума и максимума, има ману, а то је неприлагођеност у условима инфлације. Унапред утврђен паушални износ новчане казне у инфлаторним условима временом постаје бесмислен, јер захтева сталне и честе измене казних одредби пореских закона. Начином прописивања казни по систему распона између минималног и максималног новчаног износа улива се неизвесност и неједнакост у казном систему. Наиме, системом новчаних казни „од-до” пружа се могућност да за учињени исти прекршај обвезници не буду кажњени једнако, без обзира што су се нашли у истој правној ситуацији. Обвезник никад не зна унапред колики ће бити крајњи износ казне у постављеним границама, тако да се услед дате субјективности у одмеравању висине казне може одлучити и да „рескира”, пошто казна може бити релативно ниска.

Поред ризика од утицаја инфлације, постоји и ризик од неуједначеног поступања у прекршајном поступку у различитим местима, те се догађа прописивање различите висине казне за исти прекршај или исту правну ситуацију повреде пореског прописа. На тај начин губи се вера у право и његову функцију у друштву, што поткопава порески систем и слаби поверење обвезника;

— по систему израчунавања висине казне у новчаном износу који представља **процент од износа пореске обавезе**, непријављеног износа пореза или прихода обвезника из претходног пореског периода, и сл., у зависности од врсте прекршаја. У систему израчунавања висине новчане казне, код већине прекршаја постоји могућност да се висина казне веже за пореску основицу или износ пореског дуга. На пример, у случајевима прекршаја: пропуштања рока за подношење пореске пријаве или уплате пореза; нетачног попуњавања пореске пријаве; непријављивања обвезни-

---

³ Хасиба Хрустић, „Неусклађеност система пореских прекршаја у Србији“, *Правни живоиш, часопис за правну теорију и праксу*, Тематски број: Право и достојанство, LXIII бр. 11/2013, Vol. III, Удружење правника Србије, 2013, 75–88.

ка; неиздавања фактуре; погрешног обрачуна пореског одбитака или пореске основице и др.;

– по систему израчунавања висине казне у новчаном износу у **висини двоструке или троструке вредности оствареног промета или пореског дуга** обвезника или у распону у висини двоструког до десетоструког износа необрачунатог пореза, и сл. За неке прекршаје ЗППА и Закон о акцизама садрже тај метод одређивања висине казни за прекршаје, што је свакако у условима инфлације рационалнији метод него одређивање висине казне у новчаном распону по систему „од–до”.

Казнени систем би се морао примењивати на доследан начин и без дискриминације, а неефикасна пореска контрола уз благу и дискриминаторну казнену политику и нестабилност пореских прописа, без сумње, допринела је дугогодишњем опстанку високог нивоа сиве економије. Истовремено, у дискриминисаном положају су сви обвезници који редовно извршавају пореске обавезе у односу на оне што избегавају плаћање пореских обавеза.

ПРАВО ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА НА СТАБИЛНОСТ ПОРЕСКИХ ЗАКОНА

Право пореских обвезника на стабилност пореских закона, као и принцип да „непознавање закона никога не оправдава” поред мноштва пореских прописа, изгледа као иронија због сложености и обимности, честих измена и допуна пореских прописа. Обвезницима би се морало обезбедити право на стабилност пореских закона. Практично, то право за обвезнике би представљало заштиту од честих промена пореских одредби и закона у целини, којима се стално мењају услови привређивања, што неповољно утиче, како на пословне резултате привредних субјеката, тако и на повећање трошкова администрације. Порески систем се не би смео често мењати јер инвеститори желе извесност. Промене пореских прописа би се морале вршити на основу *ex ante* анализа о финансијским, социјалним и пореско-техничким ефектима тих промена. Тиме би се ограничиле честе измене пореских закона. Обавеза владе би требало да буде да послови припреме закона и припреме пореске управе буду осмишљени и студиозни. Сталне промене повећавају трошкове, како пореских органа, тако и пореских обвезника, а уносе и неизвесност у пословању, односно отежавају планирање пословних резултата.⁴

⁴ Хасиба Хрустић, Пореска политика без стратегије, *Право и привреда*, Удружење правника у привреди Србије, XLX, бр. 7–9/2013, 623–635.

На пример, Закон о акцизама се од 2001. године мењао 25 пута, ЗППА усвојен крајем 2002. године мењао се 17 пута уз бројне исправке, Закон о порезу на доходак грађана 16 пута, а Закон о порезу на добит правних лица има чак 24 брисана члана.⁵ Све то упућује на закључак да се промене наведених закона нису вршиле на основу неопходних анализа о финансијским, социјалним и пореско-техничким ефектима тих промена, чиме би се ограничиле могућности брзих и честих измена законских одредби, већ на основу *ad hoc* текућих потреба.

Право обвезника на стабилност пореских прописа практично представља императивну обавезу и одговорност владе да послови око припреме закона и припреме пореске управе буду осмишљени и студиозни, да предлози законских решења садрже аналитичку подлогу при чему је искључена свака површност и паушалност. У случају промене пореског прописа, обвезници би се путем упутстава о пореским последицама морали унапред упознати са свим пореским консеквенцама пре деловања промена у циљу благовременог предузимања потребних припремних активности.

Једно од значајних питања у пореском систему сваке земље јесте питање нивоа развоја пореске културе, што укључује поштовање права обвезника и испуњавање пореских обавеза као грађанске дужности. Уколико влада покаже да се порески приходи троше рационално и наменски и да се обвезници убеде да нема корупције, онда се може утицати на став обвезника и добровољну сагласност у испуњавању пореских обавеза. Порески систем мора бити транспарентан, јасан и једноставан. Развој пореске културе подразумева и да се обвезници подучавају и да пре усвајања и примене пореских закона буду упознати са нацртима тих закона, да им се пружи прилика да дају своје сугестије и мишљења. Све те мере помажу да порески систем буде ефикаснији.

ПОВЕЉА ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА

Пореска управа објавила је брошуру под називом: *Повеља пореских обвезника, њена и обавезе* у којој истиче да је основни циљ ове брошуре

---

⁵ Закон о акцизама, *Службени гласник РС*, бр. 22/01, 73/01, 80/02, 43/03, 72/03, 43/04, 55/04, 135/04, 46/05, 101/05, 61/07, 5/09, 31/09, 101/10, 43/11, 101/11, 6/12, 43/12, 76/12, 93/12, 119/12, 8/13, 119/12, 8/13, 47/13; Закон о пореском поступку и пореској администрацији, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 61/07, 20/09, 72/09, 53/10, 101/11, 2/12, 93/12, 47/13, 108/13; Закон о порезу на доходак грађана, *Службени гласник РС*, бр. 24/01, 80/02, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11, 93/12, 114/12, 47/13, 48/13, 108/13; Закон о порезу на добит правних лица, *Службени гласник РС*, бр. 25/01, 80/02, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13.

да се обвезнику на једноставан и разумљив начин објасне права и обавезе у пореском поступку.⁶ Брошура је базирана на Закону о пореском поступку и пореској администрацији, Закону о општем управном поступку и Начелима и кодексу добре управе. У тој брошури Пореска управа наглашава да жели да са обвезницима успостави однос који се заснива на поверењу и поштовању, те да у остваривању тог циља поступа у складу са најбољом праксом савремених пореских администрација. Затим, посебно се наглашава:

– да је Пореска управа отворена, приступачна и транспарентна у пружању услуга, да омогућава једноставно и лако извршавање пореских обавеза, да се понаша према свима са поштовањем, професионално, одговорно, праведно и са интегритетом, да помаже да се обвезници придржавају прописа тако што даје поуздане савете и информације;

– да Пореска управа олакшава обвезнику да у првом покушају све учини исправно, да настоји да умањи трошкове обвезника око придржавања прописа, да пружа руку онима којима је потребна подршка и обезбеђује приступачну, правовремену и свеобухватну помоћ, али да доследно процесуира оне који не поштују пореске прописе, да гради углед високо професионалног, ефикасног и успешног пореског органа, узорне и модерне државне службе.

У наведеним описима Пореска управа истиче квалификације о свом раду о којима не постоје званичне информације да ли је заиста била успешна јер никада није спроведена анкета обвезника да ли се Пореска управа односи према обвезницима са уважавањем и у доброј вери, да ли поштује права обвезника, да ли је корумпирана, итд.

Наиме, брошуром Пореске управе *Повеља пореских обвезника, њихова права и обавезе* декларативно су побројана права обвезника из ЗППА, чије поштовање је *de facto* обавеза саме управе, а на крају се обвезницима препоручује да ако имају разлога за жалбу најпре покушају да реше проблем у разговору са пореским службеником са којим су сарађивали или са његовим непосредним руководиоцем. Затим, обвезници се упућују да ако нису задовољни начином на који се разматра жалба или ако имају примедбу на рад запослених у Пореској управи, могу да пишу Пореској управи на адресу: Министарство финансија и привреде, Пореска управа, Саве Машковића 3–5, 11000 Београд или путем електронске адресе: primedbe@poreskauprava.gov.rs

---

⁶ *Повеља пореских обвезника, њихова права и обавезе*, Република Србија, Министарство финансија и привреде, Пореска управа. Подаци у овој брошури ажурирани су на дан 28. 2. 2013. године, www.poreskauprava.gov.rs.

Такође, дата је и адреса и телефон за помоћ од заштитника грађана: Заштитник грађана, ул. Делиградска број 16, Београд, телефон 011/ 20-68-100, e-mail: zastitnik.

ОЦЕНА ОБВЕЗНИКА О РАДУ ПОРЕСКЕ УПРАВЕ

За оцену рада Пореске управе важан је став обвезника ради провере доследног поштовања права обвезника. У фокусу су права обвезника и квалитет услуга које се пружају обвезницима и унапређење професионалности у обављању пореског поступка. До сада у Србији никада није спроведена анкета обвезника о оцени рада Пореске управе и поштовању права обвезника. Оцене обвезника би се иначе могле добити путем регуларних или *ad hoc* анкета, извештаја комисија и од стране јавних или приватних института. Став обвезника о томе да ли се закони примењују доследно на коректан и професионалан начин, да ли су благовремено информисани о променама и да ли су сви подвргнути истом пореском третману битан је показатељ рада Пореске управе. Истраживање става обвезника може се заснивати и на расположивим статистичким подацима, попут података о просечном времену трајања жалбеног поступка, учесталости грешки пореских органа које се утврђују кроз резултате жалбеног поступка, измене решења пореских органа од стране суда, плаћених камата обвезницима од стране Пореске управе, број жалби, приговора и сугестија обвезника, итд.

Истраживање става обвезника о раду пореских органа постао је значајан задатак у многим државама развијене тржишне привреде. На пример, у Норвешкој, Данској, Немачкој и Шведској раде се анкете које се баве проблематиком истраживања мишљења обвезника. У Шведској, Финској и САД те анкете често врше приватне компаније, а у Шпанији независне институције, да би оцена била професионалнија и да би се осигурала поверљивост анкетираних. У Француској, Генерална пореска дирекција бави се испитивањем става обвезника о квалитету услуга пореских органа и заштити њихових права.

ЗАКЉУЧАК

У пореском систему Србије прописана су права обвезника, али не постоји успостављен поступак за оцену обвезника о раду Пореске управе, да ли стриктно и у којој мери поштује права обвезника. У Пореској упра-

ви нико не контролише пореско особље да ли поштује права обвезника, нити постоје званични подаци о броју приговора, жалби или притужби обвезника на рад пореских органа, и сл.

Поред тога, недовољна пажња посвећена је, не само делотворној примени постојећих закона и процени њихових ефеката, већ и настојању да се порески прописи не мењају често. Право обвезника на стабилност пореских прописа који утичу на конзистентност пословног окружења не постоји, а недоследна примена пореских прописа свакако је утицала на висок ниво сиве економије. Тај проблем изискује напоре у јачању административних капацитета, тако да су *in corpore* досадашњи реформски покушаји били нефункционални и непотпуни.

Што се тиче повреде службене тајне, сам чин одавања службене тајне би морао да представља повреду која има за последицу законске консеквенце, без условљавања да би одавање било само оно „због чијег би одавања могле наступити тешке правне или друге последице по интересе заштићене овим законом“, како је то предвиђено у одредби чл. 7. ЗППА. Постојећа формулација о могућности настанка штете је непрецизна и недоречена те као таква представља предмет арбитраже о насталој или будућој штети и доказима те штете.

Све у свему, област права обвезника и заштите тих права захтева даље унапређење, а посебно је неопходно установити поступак за оцену обвезника о раду Пореске управе и у којој мери поштује права обвезника.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитријевић, Марина, *Правни положај пореских обвезника*, СКЦ, Ниш, 2012.
- Хрустић, Хасиба, Јавне финансије и пореско право, *Службени гласник РС*, Београд, 2007.
- Хрустић, Хасиба, Неусклађеност система пореских прекршаја у Србији, *Правни животи*, часопис за правну теорију и праксу, Тематски број: Право и достојанство, LXIII бр. 11/2013, Вол. III, Удружење правника Србије, 2013, 75–88.
- Хрустић, Хасиба, „Пореска политика без стратегије“, *Право и привреда*, Удружење правника у привреди Србије, XLX, бр. 7–9/2013, 623–635.
- Повеља пореских обвезника, права и обавезе*, Република Србија, Министарство финансија и привреде, Пореска управа, 2014.
- Закон о акцизама, *Службени гласник РС*, бр. 22/01, 73/01, 80/02, 43/03, 72/03, 43/04, 55/04, 135/04, 46/05, 101/05, 61/07, 5/09, 31/09, 101/10, 43/11, 101/11, 6/12, 43/12, 76/12, 93/12, 119/12, 8/13, 119/12, 8/13, 47/13.
- Закон о фискалним касама, *Службени гласник РС*, бр. 135/04, 93/12.
- Закон о играма на срећу, *Службени гласник РС*, бр.88/2011.

- Закон о пореском поступку и пореској администрацији, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 61/07, 20/09, 72/09, 53/10, 101/11, 2/12, 93/12, 47/13, 108/13, 68/14.
- Закон о порезима на имовину, *Службени гласник РС*, бр. 26/01, 80/02, 80/02, 135/04, 61/07, 5/09, 101/10, 24/11, 78/11, 57/12 – одлука УС, 47/13.
- Закон о порезима на употребу, држање и ношење добара, *Службени гласник РС*, бр. 26/01, 80/02, 43/04, 31/09, 101/10, 24/11, 100/11, 120/12.
- Закон о порезу на додату вредност, *Службени гласник РС*, бр. 84/04, 86/04, 61/05, 61/07, 93/12.
- Закон о порезу на доходак грађана, *Службени гласник РС*, бр. 24/01, 80/02, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11, 93/12, 114/12, 47/13, 48/13, 108/13.
- Закон о порезу на добит правних лица, *Службени гласник РС*, бр. 25/01, 80/02, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13.
- Закон о општем управном поступку, *Службени лист СРЈ*, бр. 33/97, 31/01, *Службени гласник РС*, бр. 30/10.
- Закон о порезу на премије неживотних осигурања, *Службени гласник РС*, 135/04 12.

TAXPAYER RIGHTS AND PROTECTION OF THESE RIGHTS IN SERBIA

Professor Hasiba Hrustić, Ph. D.
The Center for Law and Financial Research, Belgrade

S u m m a r y

Since the tax system reflects the social-economic and political organization of each country, the process of democratization in Serbia had an impact on legal establishment of the taxpayer rights. Since in main areas of life obligations imply certain rights, the area of taxation is not an exemption. Considering the need to protect the rights of taxpayers through more clear rules at the time when tax legislation becomes more complex and development of the technology opens new possibility for exchange of information, this issue becomes more important in the world.

Key words: taxpayer rights, protection of rights, principle of procedure, record, complaint

PRAVNI AFORIZMI

AKO JE AUTOR CELOKUPNE ISTORIJE ISTA OSOBA, OSTAJE NADA DA SE NEĆE
POTPISATI.

PRAVO JE NAJSPORIJI PRATILAC DUHA VREMENA.

VIŠE PRAVA NE ZNAČI I VIŠE SLOBODE.

LEGALISTI I ZA SUD VREMENA TRAŽE DVOSTEPENOST POSTUPKA.

LAŽNA MOĆ JE ZAVODLJIVA, STVARNA JE POGUBNA.

STRAH IMA POVLAŠĆEN POLOŽAJ U SUDNICI. SEDI NA VIŠE STOLICA.

KAD GOD BI REŠIO DA SE POMIRI SA SUDBINOM, OKRIVLJENOM SU ISPOSTA-
VLJANE NOVE OPTUŽBE.

BROJ OSUĐENIH NIKAKO DA SE IZJEDNAČI SA BROJEM SUMNJIVIH.

U PRAVOSUĐU SE PRAVILA MENJAJU I U TOKU SAMOG POSTUPKA, KAKO NIKO
NE BI MOGAO UNAPRED DA RAČUNA SA ISHODOM.

ONAJ KOJI SUDI MORA U SVAKOM POGLEDU BITI MORALNIJI OD ONOGA KOME
SUDI.

Autor
Miroslav Zdjelar,
advokat u Novom Sadu

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 27. 02. 2015. године**

1. КАРАЦИЋ ГОРАН (ЈМБГ:1605984800021), дипломирани правник, рођен 16. 05. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Пастерова 10.

2. ПЈЕШЧИЋ СЕНИША (ЈМБГ:2503988151482), дипломирани правник, рођен 25. 03. 1988. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Змај Јовина 26/II, локал 220.

3. РИСТИЋ БОЈАН (ЈМБГ:2708981800052), дипломирани правник, рођен 27. 08. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Милована Глишића 6.

4. ДОБРКОВИЋ ПЕЋА (ЈМБГ:2706984300023), дипломирани правник, рођен 27. 06. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 10а.

5. ДИНЧИЋ Н. ДАНИЈЕЛ (ЈМБГ:1704983330208), дипломирани правник, рођен 17. 04. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Војводе Мишића 15/4.

6. ЈОВАНОВИЋ ЧУПИЋ ВАЊА (ЈМБГ:1210989895026), дипломирани правник, рођена 12. 10. 1989. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Арсенија Чарнојевића 10.

7. ЈОНОВСКА В. ЈЕЛЕНА (ЈМБГ:2512985715066), дипломирани правник, рођена 25. 12. 1985. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Жарка Зрењанина 186/1.

8. МАЛБАША МИЛЕНА (ЈМБГ:2810986865011), дипломирани правник, рођена 28. 10. 1986. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Змај Јове Јовановића 26а – Трговински плато Зелена пијаца, ламела Б3, локал 12. и 13.

9. ЗАРИЋ БРАНИСЛАВ (ЈМБГ:0102960933025), дипломирани правник, рођен 01. 02. 1960. године УПИСУЈЕ СЕ 03. 03. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске

коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Војводе Петра Бојовића 39.

10. МИЛОШЕВИЋ МИЛИЦА (ЈМБГ:0207988845020), дипломирани правник, рођена 02. 07. 1988. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Војвода Степи, ЈНА 5.

11. СИКИМИЋ САЊА (ЈМБГ:0712984805012), дипломирани правник, рођена 07. 12. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Трг Ференца Фехера 8.

– Брише се из Именика адвокатских приправника СИКИМИЋ САЊА, адвокатски приправник код Сикимић Срђана, адвоката у Новом Саду, са даном 26. 02. 2015. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

12. МАТИЋ СЛАВИША (ЈМБГ:1706983820410), дипломирани правник, рођен 17. 06. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Петра Драпшина 48.

– Брише се из Именика адвокатских приправника МАТИЋ СЛАВИША, адвокатски приправник код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 26. 02. 2015. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

13. КОЗОМОРА ДУШАН (ЈМБГ:2205986800008), дипломирани правник, рођен 22. 05. 1986. године УПИСУЈЕ СЕ 27. 02. 2015. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Булевар ослобођења 109/1.

– Брише се из Именика адвокатских приправника КОЗОМОРА ДУШАН, адвокатски приправник код Козомора Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 26. 02. 2015. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

14. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ТОТ ЛАСЛО, адвокат у Суботици са даном 30. 01. 2015. године, услед смрти.

– Лојпур Дејан, адвокат у Суботици, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

15. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ДРАКУЛИЋ СТАНКОВИЋ ЉИЉАНА, адвокат у Зрењанину са даном 27. 02. 2015. године, на лични захтев.

– Асани Хава, адвокат у Зрењанину, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

– Именована задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине и након брисања.

16. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине БЕШИРЕВИЋ БИЉАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Медић Марине, адвоката у Новом Саду, са даном 02. 02. 2015. године.

17. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине СТОЈАНОВИЋ ТАТЈАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Михајловић Мирјане, адвоката у Новом Саду, са даном 03. 02. 2015. године.

18. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине МАКСИМОВИЋ МИРКО, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Бркић Небојше, адвоката у Новом Саду, са даном 31. 01. 2015. године.

19. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине БИРМАНЧЕВИЋ БОЈАН, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Чекић Бранимира, адвоката у Новом Саду, са даном 26. 02. 2015. године.

20. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине САМАРЦИЋ БОРИС, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Плавшић Љиљане, адвоката у Новом Саду, са даном 27. 02. 2015. године.

21. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ТРИВУНОВИЋ БОШКО, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Чекић Бранимира, адвоката у Новом Саду, са даном 28. 02. 2015. године.

22. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ГОЈКОВИЋ КАТАРИНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Гојковић Александре, адвоката у Новом Саду, са даном 08. 02. 2015. године.

23. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ГРАБЕЖ НИКОЛА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Кесерић Синише, адвоката у Новом Саду, са даном 27. 02. 2015. године.

24. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ЂАКОВИЋ ИВИ, адвокатском приправнику у Новом Саду, привремено престаје право на обављање адвокатско-приправничке вежбе због породичног одсуства и одсуства ради неге детета, од 15. 01. 2015. године до 14. 01. 2016. године.

25. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ЈУТИЋ З. ДРАГАНИ, адвокату у Инђији, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања, почев од 13. 02. 2015. године.

– Коларић Немања, адвокат у Инђији се одређује за привременог заменика.

26. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ТАФИЛОВИЋ ХАСИДИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања, почев од 23. 01. 2015. године.

– Ђерковић Мирослав, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

27. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ШУТАЛО МЕЗЕИ ИВАНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 24. 01. 2015. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породичног одсуства и одсуства ради неге детета.

– Бабић Нада, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

28. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Међугорац Ива, адвокатски приправник у Новом Саду, променила презиме, које сада гласи Ђаковић.

29. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је РИСТАНОВИЋ АЛЕКСАНДРА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Савин Соње, адвоката у Новом Саду дана 10. 02. 2015. године, те да исту наставља код Полић Љиљане, адвоката у Новом Саду, дана 11. 02. 2015. године.

30. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИЛАДИНОВИЋ РЕЉА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Бркић Небојше, адвоката у Новом Саду дана 13. 02. 2015. године, те да исту наставља код Миладиновић Драгана, адвоката у Новом Саду, дана 14. 02. 2015. године.

31. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖАГАР КРИСТИНА, адвокатски приправник у Руми, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Милошевић Мирослава, адвоката у Руми дана 23. 02. 2015. године, те да исту наставља код Новковић Владимира, адвоката у Новом Саду, дана 24. 02. 2015. године.

32. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕРИШИЋ ГОРДАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Тафиловић Хасиде, адвоката у Новом Саду дана 25. 02. 2015. године, те да исту наставља код Ђерковић Мирослава, адвоката у Новом Саду, дана 26. 02. 2015. године.

33. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Ђорђевић мр Драган, адвокат у Новом Саду стекао научни степен доктора правних наука.

34. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЂАКОНОВИЋ ДАНИЛКА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Омладинског покрета 7, почев од 01. 03. 2015. године.

35. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТОМИЋ ЖЕЉЕНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Шекспирова 6, почев од 25. 01. 2015. године.

36. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТОДОРЕСКОВ МИЛЕНКО, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Футошка 1а, локал 102, почев од 01. 02. 2015. године.

37. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ДАВИДОВ ДУШАНКА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Аугуста Цесарца 18, апартман 205, почев од 01. 02. 2015. године.

38. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЂАЈИЋ СОЊА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Аугуста Цесарца 18, апартман 205, почев од 01. 02. 2015. године.

39. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ДАВИДОВ др СТРАХИЊА, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Аугуста Цесарца 18, апартман 205, почев од 01. 02. 2015. године.

40. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СРЕЋКОВИЋ МИЛОШ, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Аугуста Цесарца 18, апартман 205, почев од 01. 02. 2015. године.

41. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТУБИН ЗДРАВКО, адвокат у Кикинди, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Браће Татић 2 Б/1, стан 4, почев од 02. 03. 2015. године.

42. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПУДАР ДРАГОМИР, адвокат у Кикинди, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Браће Татић 2 Б/1, стан 4, почев од 02. 03. 2015. године.

43. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРУНИЋ СОЊА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Николе Пашића 7, почев од 02. 03. 2015. године.

Управни одбор

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 8. марта 2015. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2015.